

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземних мов
Кафедра англійської філології

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

(підпис) (прізвище та ініціали)
«__» _____ 2022 р.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 2022 р.

ЛІНГВІСТИЧНІ МОДЕЛІ КАЛАМБУРА В АНГЛОМОВНИХ
ІНТЕРНЕТ-МЕМАХ

Кваліфікаційна робота
студентки групи АНФМ-17
ступінь вищої освіти магістр
спеціальності 014.021 Середня освіта
(Англійська мова і література)
Геккієвої Фаріди Артурівни

Керівник
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри англійської філології
Малоїван Марина Вікторівна

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS __ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Геккієва Фаріда Артурівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав(ла) і не одержував(ла) недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело. Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений(а). Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 КАЛАМБУР ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ПРИЙОМ У ЛІНГВІСТИЦІ.....	7
1.1. Стилiстичний прийом каламбуру та його гумористичний аспект.....	7
1.2. Аналіз структури каламбуру у контексті гумору	18
1.3. Проблема класифікації та типологізації каламбуру.....	22
1.4. Візуальний каламбур як форма відтворення каламбуру.....	26
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ КАЛАМБУРУ.....	33
2.1.Методика фреймового аналізу у формуванні каламбуру.....	33
2.2. Імплементация фреймового аналізу на графічному рівні каламбурів.....	37
Висновки до розділу 2.....	41
РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВІСТИЧНІ МОДЕЛЕЙ КАЛАМБУРА В АНГЛОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕМАХ.....	43
3.1. Фреймовий аналіз використання каламбуру в інтернет-мемах на сторінках новинних медіа ресурсів.....	43
3.2. Способи відтворення гумористичних мемів в англomовному просторі.....	57
Висновки до розділу 3.....	66
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	70

ВСТУП

Потенціал мови дає необмежені можливості будь-якій людині у використанні мовних засобів в процесі комунікації. Особливо яскраво цей потенціал розкривається в процесі творчого використання мови. Як відзначають теоретики мови, базу для креативного розкриття мови становить складна конфігурація різних когнітивних ознак. Наше дослідження присвячене вивченню одного із стилістичних прийомів в лінгвістиці – каламбуру.

Актуальність феномена обумовлена зростаючою інтенсивністю його використання у всіх сферах словесності, в різних мовах, в різних видах тексту, що підтверджує загальні тенденції посилення творчого начала в мові. Каламбур реалізується і в художньому, і в газетному, і в публіцистичному дискурсі, але особливу значущість він набуває у гумористичних та негумористичних мемах, які привертають увагу потенційної аудиторії опозицією сценаріїв, що викликає несподіванку та сміх реципієнта. Разом з тим, стилістичний прийом каламбуру далеко не однозначно трактується дослідниками. Незважаючи на велику кількість робіт, де розглядається функціонування каламбуру, до теперішнього часу немає загальноприйнятого визначення і певної класифікації цього стилістичного прийому. Актуальність мемів пов'язана з сучасними аспектами передачі інформації у сьогоденних умовах глобалізованого світу та психологічним аспектом мисленнєвої діяльності. У контексті поняття кліпового мислення, меми формують наше сприйняття інформації та обрамляють складну інформацію у гумористичний аспект або привертають увагу яскравістю та нетиповими абсурдними малюнками, часто з додаванням каламбуру, графічної або мовної гри.

Виходячи з актуальності вищенаведеної проблеми, темою нашого дослідження обрано «**Лінгвістичні моделі каламбура в англомовних інтернет-мемах**».

Метою дослідження є аналіз стилістичного прийому лінгвістичних моделей каламбуру в англomовних інтернет-мемах.

Досягнення поставленої мети стало можливим внаслідок вирішення наступних завдань:

1. Визначити понятійно-категоріальний апарат прийому «каламбур», «мовна гра» та «графічна гра», а також розглянути гумористичний аспект прийому «каламбур»
2. Проаналізувати структуру каламбуру у контексті гумору
3. Дослідити проблему класифікації та типологізації каламбуру
4. Здійснити аналіз візуального каламбуру як форми відтворення каламбуру
5. Описати методіку фреймового аналізу у формуванні каламбуру
6. Проаналізувати використання фреймового аналізу на графічному рівні каламбурів
7. Здійснити аналіз використання каламбуру в інтернет-мемах на сторінках новинних медіа методикою фреймового аналізу
8. Проаналізувати гумористичні меми в англomовному просторі та типологізувати способи їх відтворення

Об'єктом дослідження є лінгвістичні моделі каламбуру як стилістичного прийому, імplementованого у інтернет мемах.

Предметом дослідження виступають способи відтворення каламбурних мемів, моделей графічної на мовної гри в англomовному просторі.

Матеріалом дослідження слугували інстаграм сторінки та телеграм-канали новинних (The New Yorker (@newyorkermag), The New Yorker Cartoons (@newyorkercartoons)) та розважальних (@standup.trex, @pun_bible, @badjokes.lol) медіа в англomовному просторі. У контексті когнітивного аналізу графічної гри українських мемів англomовним реципієнтом нами було обрано телеграм-канал українського волонтера І. Лаченкова «Бро скинув мем» та роботи українських графічних дизайнерів на інстаграм сторінках @bright_arts та @red_ruth_art.

Теоретико-методологічну базу роботи становлять актуальні наукові праці зарубіжних і українських дослідників, присвячені проблемам стилістичного прийому каламбуру: Л. Коваленко, З. Карпенко, О. Гнедкова, Д. Делабастіта, Дж. Педерсон, Л. Сервайте, М. Гіоргадзе, Й. Бадер, С. Хеллер, Я. Чуандао, які досліджували лінгвістичні особливості. Д. Делабастіта, М. Гіоргадзе, Й. Бадер та Я. Чуандао присвятили свої наукові праці класифікації каламбурів; Дж. Као, Р. Леві, Н. Гудман, З. Ган, К. Бінстід, Р. Крапо, С. Аттардо розглядали прийом каламбуру у контексті гумору.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, синтез, вивчення літератури; емпіричні: узагальнення отриманих результатів, фреймовий аналіз.

Практичне значення роботи полягає у подальшій можливості використання запропонованої класифікації візуальних та вербально-візуальних каламбурів у науково-дослідній сфері задля аналізу рекламних банерів, телевізійних рекламних заголовків, інтернет-мемів, постів у соціальних мережах та інших видів медійних джерел, де візуальний та вербальний рівні можуть бути продемонстровані у різних видах взаємодії, а також у навчальному процесі на філологічних факультетах, зокрема на семінарських заняттях з лексикології чи стилістики.

Апробація роботи. Результати кваліфікаційної роботи пройшли апробацію у вигляді тез «The Issue Of The Classification Of Puns», надрукованих у збірнику «Сучасні аспекти модернізації науки: Стан, проблеми, тенденції розвитку», 2022 рік.

Структура та обсяг. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 79 сторінки, 63 з них основного змісту. Список використаної літератури налічує 95 джерел.

РОЗДІЛ 1 КАЛАМБУР ЯК СТИЛІСТИЧНИЙ ПРИЙОМ У ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Стилiстичний прийом каламбуру та його гумористичний аспект

Стилiстичний прийом каламбуру неодноразово пiддавався вивченню вiтчизняними (О. Гнедкова, З. Карпенко, П. Бокова, В. Карасик, О. Лiсун, А. Советна) та зарубiжними (Ж. Жирар, К. Бiнстiд, Р. Левi, В. Редферн i iн.) дослідниками лiнгвiстичної науки, проте багато в вiдношеннi механiзмiв його формування i його стилiстичних функцiй досліджено недостатньо. Зазначимо, що сьогоднi серед науковцiв немає єдиної думки у питаннi визначення прийому каламбуру. Вiдсутнiсть єдностi у розмежуваннi каламбуру i гри слiв, каламбуру i реалiзацiї когнiтивного дисонансу демонструють, що це стилiстичне явище потребує подальшого дослідження, зокрема з когнiтивно-дискурсивної точки зору лiнгвiстичної науки.

Слово «каламбур» на латинi також називається «паромазiя». Вперше вiн з'явився англiйською мовою, можна простежити до роботи Дж. Драйдена в 1662 році. Науковець І. Ван стверджує, що каламбури можна знайти в староанглiйській мовi, якi а потiм стали популярними в XIV столiттi. Згодом каламбури в основному використовують вiдомi письменники, такi як П. Шеллі (у своїх листах та статтях) та Ч. Дiккенс («Пригоди Олiвера Твiста», «Життя та пригоди Нiколаса Нiкльбi»). У наш час каламбур є важливою фiгурою англiйської мови i вiдiграє важливу роль у повсякденному та лiтературному життi людей. Нинi широко використовується в анекдотах, рекламi, лiтературних творах, розважальних програмах тощо. Згiдно з Оксфордським словником англiйської мови, який визначає каламбур як «використання слова таким чином, щоб запропонувати два або бiльше значень або рiзні асоцiацiї, або використання двох або бiльше слiв з

однаковим або майже однаковим звуком з різними значеннями, щоб створити гумористичний ефект» [95].

Французький науковець А. Бергсон визначає каламбур як речення або висловлювання, в якому «здається, що одне й те саме речення пропонує два незалежних значення, але це лише видимість; насправді є два різних речення, складені зі слів, але претендують на те, щоб бути одним і тим же, тому що обидва мають однаковий звук» [7].

Зі свого боку, італійський вчений А. Партінгтон визначає каламбур більш фонетично як «бісоціативну гру між двома звуковими послідовностями». Він додає, що «зв'язки між різними значеннями двох слів... впливають на їх якість, успіх чи невдачу» [56, с. 1794]

Арабські автори погоджуються з наведеними вище визначеннями каламбуру, який арабською називається таврія. Наприклад, А. Шраш стверджує, що воно полягає у використанні одного слова з двома значеннями, одним означаючим, а іншим метафоричним. Перше – це близьке значення, а друге – віддалене [4].

Такі зарубіжні вчені, як Дж. Ліч, П. Ньюмарк і Д. Делабатіста, наголошують на омонімічній і багатозначній природі слів, які використовуються в каламбурі чи грі слів. Вони згадують про омонімічність (різні слова, що мають однакові форми) природу такого слова, як bank, яке може означати: 1) дамба, 2) вал, 3) банк, 4) депозит; і багатозначність (одне слово має різні, але споріднені значення), характерну для іншого слова – foot: 1) стопа, 2) підніжжя, 3) підгір'я [39, 51, 21].

Багато каламбурів засновані або на омонімії (тобто два різних слова мають ідентичну форму), або на полісемії (тобто слово має різні, але споріднені значення), і те, що в певний момент часу розуміється як одне багатозначне слово, цілком може бути результатом злиття двох різних слів, які мали схожі форми. Навпаки, два значення одного багатозначного слова можуть роз'єднатися до такої міри, що порушується сенс ідентичності слова.

У зарубіжних наукових лінгвістичних виданнях термін «каламбур» часто зустрічається в контексті гумору або жарту. Саме в контексті гумору працювали над аналізом феномену «каламбуру» такі зарубіжні вчені, як Дж. Као, Р. Леві, Н. Гудман, З. Ган, К. Бінстід.

Американський онлайн словник Merriam-Webster також трактує поняття «каламбуру» в гумористичному контексті: «the usually humorous use of a word in such a way as to suggest two or more of its meanings or the meaning of another word similar in sound» [59]. У свою чергу, Cambridge Dictionary дає таке значення поняттю «каламбур»: «a humorous use of a word or phrase that has several meanings or that sounds like another word» [57]. Macmillan Dictionary також трактує феномен каламбуру у гумористичному аспекті: «a humorous use of a word that has two meanings, or of words with the same sound but different meanings» [58]. У Словнику української мови «каламбур – це дотеп, в основі якого лежить використання різних значень якогось одного слова або кількох різних слів, схожих звучанням» [3].

У своїй праці «Комічність у невідповідності: обчислювальна модель гумору в каламбурах» (The Funny Thing About Incongruity: A Computational Model of Humor in Puns) науковці Дж. Као, Р. Леві, Н. Гудман акцентують свою увагу на тому, що одне речення повинно викликати дві різні інтерпретації, щоб стати каламбуром, що узгоджується з концепцією невідповідності як реквізиту гумору. Вони розробляють свою модель на омофонних каламбурах – каламбурах, що містять слова, які звучать ідентично іншим словам в англійській мові, оскільки простір можливих інтерпретацій омофонної каламбуру є відносно обмеженим і чітко визначеним [35]. Китайська науковиця З. Ган висловила свою думку в праці «Дослідження гумористичного аспекту англійських каламбурів» (A Study of the Humor Aspect of English Puns Punning, the indirectness of utterance demanding). На її думку, додаткове інтерпретування при декодуванні може додати лінгвістичного ефекту у рекламі, розмові, загадках, заголовках тощо [27]. У своїй роботі до цього

списку ми додали сучасну інтернет-спільноту мемів, яка використовує різні типи стилістичного прийому каламбуру у своїх роботах, зокрема омофонні каламбури.

Англомовна мем-культура використовує омофонні каламбури задля гумористичного вектору медійних дописів: «Barber: What do you want?/ Him: Just a plain cut/ Barber: Say no more» (Рис. 1.1.) [9].

Цей мем дозволяє два тлумачення:

(a) Barber: What do you want? / Him: Just a plain cut / Barber: Say no more

(б) Barber: What do you want? / Him: Just a plany cut / Barber: Say no

Рис. 1.1. Використання омофонного каламбуру в англомовному мемі

Якщо людина інтерпретує слово «plain» (звичайна) як воно є, вона буде тлумачить це як перше речення (a); якщо вона тлумачить це слово як його омофон «plane» (волосся), вона інтерпретує його як друге речення (b), що і формує гумористичний аспект мему. Крім цього, додаткова інтерпретація при декодуванні жарту з'являється саме завдяки фото, так як воно демонструє «plane» у значенні «літак», який не має жодного лінгвістичного відношення до слова «cut».

Ми хотіли б зазначити, що українська культура мемів також широко використовує каламбур як гумористичний прийом. Велика кількість мемів під час воєнних дій Російської Федерації на території незалежної України демонструє силу та незламність нашої держави на інформаційному полі. Прикладом може

слугувати іронічний мем на одному з українських телеграм каналів [65]. Автор мему задля висміювання російського «новоязу» демонструє, як одне слово російською мовою може мати декілька значень, у той час, як українська мова має інший переклад для кожного з цих значень: «З Днем Бавовни на ростове!» (Рис. 1.2.).

Рис. 1.2. Використання каламбуру в українському мемі

Завдяки грі слів двох мов автор висміює авторитарний режим та цензуру ЗМІ країни-агресора, відсилаючи нас до уникнення використання слова «взрив» в російських медіа. Натомість ЗМІ використовують слово «хлопок» навіть у випадках сильного вибуху. Каламбур будується на двозначності омографу «хлопок»: 1) волокно насіння бавовнику, використовується для виготовлення пряжі, целюлози тощо; 2) уривчастий, різкий звук. Тож, в українській мові для двох значень використовуються різні слова, а саме: 1 – бавовна, 2 – хлопок; та використання слова «бавовна» як навмисно хибного перекладу у мемі іронізує російську пропагандистську цензуру.

Такий прийом використання гри слів та навмисно хибного перекладу демонструється і в англомовних медійних заголовках (Рис. 1.3.):

1. Panic in Russian Belgorod: Residents Heard Cotton, and Authorities Are Digging Trenches [54];
2. «Cotton» Again? In The Bryansk Region, an Explosive Device Went off in Front of a Freight Train [17];

3. New Cotton. An Explosion Occurred in a Military Unit in the Khabarovsk Territory of the Russian Federation [50];
4. «Cotton» Again in the Belgorod Region: Russians Traditionally Blame Ukraine [16];
5. In the Rostov Region, After the «Cotton», a Large-Scale Fire Broke out at the Refinery [33].

“Cotton” again in the Belgorod region: Russians traditionally blame Ukraine

17.05.2022 alex news

Рис 1.3. Приклад використання навмисно хибного перекладу в англомовних заголовках

Тож англомовні ЗМІ, як і українські телеграм канали, використовують прийом хибного перекладу, який, на нашу думку, також є прикладом каламбуру на міжлінгвістичному рівні задля іронізації російських обмежень у використанні слова «вибух».

Українська гумористична культура використовує каламбурні меми у дуже серйозних та важливих ситуаціях. Прикладом може слугувати каламбурний мем з телеграм-каналу «Бро скинув мем» сучасного українського блогера І. Лаченкова, який має активну громадянську позицію (Рис. 1.4.).

Рис. 1.4. Графічний каламбур в україномовному контексті

На графічному каламбурі зображений український воєначальник та головнокомандуючий Збройними силами України В. Залужний. Цей складний каламбур має декілька відсилок: 1. В. Залужний зображений як герой фільму «Великий Гетсбі»; 2. родзинки розташовані у тому місці, де був келих шампанського, що дає натяк на привітання.

Головний каламбур продемонстрований у вигляді родзинок. Маємо багатозаровість каламбуру: родзинки у мемі відсилають нас до новини про визволення українського міста Ізюм. Тож, родзинки трактуються таким чином: 1. сушений виноград; 2. українське місто (Ізюм), яке було звільнено від окупації під керівництвом головнокомандуючого Збройними силами України В. Залужним.

Зазначимо, що цей графічний каламбур може бути трактований як опозиція двох сенсів і в англомовних медіа. У англомовних медійних заголовках також є тенденція до перекладу міста Ізюм: «Russians try to bypass Raisins to strengthen military presence in Donbass, but suffer big losses» [64]. Це дає змогу англомовним медіа інтегруватися в україномовний контекст та сприймати графічні каламбури на міжлінгвістичному рівні.

У нашій роботі ми також хотіли б продемонструвати проблему перекладності каламбуру. На прикладі більш складного каламбуру на тему деокупації міста Ізюм (Рис. 1.5.) ми продемонструємо складність перекладу навіть на рівні графічному.

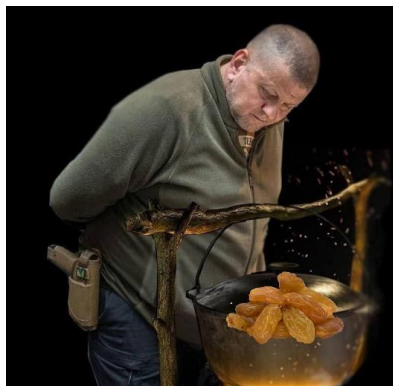

Рис. 1.5. Графічний каламбур в україномовному контексті

Складність цього мему у тому, що на ньому зображено 2 каламбури: 1. родзинки; 2. котел. Двоплановість каламбуру дає нам змогу модифікувати значення. Родзинки, як і у попередньому прикладі, має два значення: 1. сушений виноград; 2. українське місто (Ізюм), яке було звільнено від окупації під керівництвом головнокомандуючого Збройними силами України В. Залужним. Графічна гра ускладнюється другим каламбуром: котел. Розглянемо двоплановість цього каламбуру: 1. котел – «металева переважно округлої форми посудина (звичайно з відкритою верхньою частиною) для варіння їжі, кип'ятіння води тощо» [3]; 2. котел (військовий арготизм) – «територія з великими військовими з'єднаннями ворога, навколо яких лінія фронту замкнена із повним та щільним оточенням цих військових з'єднань» [85].

В англомовній військовій справі цей арготизм перекладається словом «rocket» або калькою «cauldron or kettle» [88]. Також в англомовних медійних заголовках можна зустріти кальку «boiler»: «Armed Forces created a «boiler» around Iziun» [28].

Переклад каламбуру ускладнюється тим, що в англомовній культурі слово «котел» має інший сенс та не сприймається у контексті військової справи. Тому графічна гра каламбуру повинна бути пояснена україномовним контекстом військового арготизму.

Крім цього, цей приклад демонструє, що гра графічного каламбуру заснована на сенсах та сприймається на лінгвістичній основі.

Для більш детального аналізу стратегій перекладу каламбуру ми хотіли б звернутись до провідних науковців-філологів, які присвячували свої дослідження каламбуру. Бельгійський науковець Д. Делабастіта пропонує 9 стратегій для перекладу каламбурів:

- 1) з каламбуру на каламбуру; у якому каламбур мови оригіналу був перенесений у каламбур мови перекладу, який може мати або не мати ті самі властивості, що й каламбур мови оригіналу;

- 2) з каламбуру на некаламбур, коли оригінальний каламбур було переведено в слово або фразу мови перекладу, що може зберегти один або більше смислів оригінального каламбуру. У цій категорії є три варіанти: невивірковий некаламбур, вивірковий некаламбур і дифузний парафраз;
- 3) з каламбуру на псевдогру слів, у якому перекладач сприйняв оригінальний каламбур і намагався відтворити його ефект, використовуючи деякі інші риторичні прийоми, пов'язані з грою слів, такі як повторення, асонанс, іронічний натяк тощо;
- 4) нульовий переклад, у якому оригінальний каламбур просто опущено;
- 5) пряма копія: у якому перекладач відтворює каламбур мови оригіналу у його оригінальній формі, тобто фактично не «перекладаючи» його;
- 6) перенесення, як у стратегії прямого копіювання. Різниця полягає в тому, що він накладає мову оригіналу на текст на цільовій мові, тоді як метод прямого копіювання переносить оригінальні позначки в мові перекладу без будь-якої необхідної турботи про семантичні наслідки цього;
- 7) доповнення: з некаламбуру на каламбур. Мова перекладу містить гру слів, якої немає в мові оригіналу. Його мета – компенсувати втрату тих каламбурів, які перекладач не в змозі відобразити належним чином у їхній початковій позиції;
- 8) доповнення (новий текстовий матеріал): нуль на каламбур. Перекладач додав у мові оригіналу новий каламбур, якому неможливо визначити відповідник у мові оригіналу;
- 9) редакторська техніка. До неї входить ціла низка явищ: статті перекладача, опубліковані в періодичному виданні чи збірнику; вступ, епілог тощо [21, с. 191-218].

Таксономія Д. Делабастіти була критично обговорена під час аналізу перекладу каламбурів у деяких науковців.

Американський вчений Дж. Педерсон запропонував стратегії каламбуру, які беруть до уваги культурні відсилки («Таблиця 1.1.»).

Таблиця 1.1.

Таксономія Дж. Педерсена

Збереження Специфікація Прямий переклад	Орієнтовані на мову оригіналу
Генералізація Заміна Вилучення	Орієнтовані на мову перекладу
Використання офіційного еквівалента	Не належать до жодної групи

Науковець Дж. Педерсен пропонує 2 типи заміни – «культурну заміну» та «ситуативну заміну». Дж. Педерсон класифікує перші три стратегії – збереження, специфікацію та прямий переклад – як орієнтовані на мову оригіналу, тоді як наступні три – генералізація, заміна та вилучення – орієнтовані на мову перекладу. Використання офіційного еквівалента не належить до жодної групи. Категорії пояснюються наступним чином: «Збереження» означає, що елемент вихідного тексту зберігається в цільовому тексті. Збережене слово або слова можна взяти в лапки або виділити курсивом і, можливо, дещо змінити, наприклад, в орфографії [42].

Також можна говорити про певну традицію лінгвістичного вивчення каламбуру та суміжних йому прийомів, в рамках якої каламбур розглядається як різновид гри слів, а гра слів визначається досить широко. Такий підхід характерний для сьогоденного розуміння мовної гри.

Таким чином, вчені-лінгвісти, через складність інтерпретації поняття «каламбур», до цих пір не прийшли до єдиного висновку про поняття цього феномена. Більшість філологів розглядає «каламбур» в гумористичному аспекті, а також ототожнюють поняття «каламбуру» і «гри слів».

У нашому подальшому аналізі ми беремо за основу широке поняття феномена «каламбуру». Ми поділяємо думку, що каламбур – це родовий термін, з більш широким значенням. Поняття «мовної гри» є не синонімом «каламбуру», а гіпонімією. Інакше кажучи, мовна гра – це не каламбур в загальному сенсі, а її окремий випадок. Ми вважаємо за доцільне не ототожнювати поняття «каламбуру» та «мовної гри», так як каламбур не обмежується мовною грою у контексті аналізу візуального або графічного каламбуру, де гіпонімом каламбуру стає не «мовна гра» (wordplay), а «графічна гра» (picture play). На нашу думку, каламбур – це прийом створення гумористичного ефекту, стилістичний ефект якого заснований на контрасті форми і значень слів або малюнків, що реалізуються в контексті. Мовна гра – оригінальний прийом образотворення, який відтворюються завдяки вербальній грі. Графічна гра – прийом образотворення, який відтворюється завдяки багатосаровості значень на графічному рівні.

Крім цього, сучасна інтернет-спільнота використовує стилістичний прийом каламбуру для досягнення цілей опублікування мемів – впровадження комічного ефекту у гумористичних дописах. Каламбур вживається як англomовними, так і україномовними медіа. Це доводить, що каламбур висвітлюється у загальному медійному просторі, а воєнні дії країни-терориста висміюються та іронізуються завдяки стилістичному прийому каламбуру. Таким чином мовна гра та каламбур у межах стає сучасним новинним голосом молоді.

1.2. Аналіз структури каламбуру у контексті гумору

Стилістичний прийом каламбуру у багатьох науковців висвітлений саме у контексті гумору. У нашому подальшому аналізі мемів питання гумору у каламбурах стає центральним, так як мем має гумористичний характер. Саме тому ми вважаємо за доцільне більш детально розглянути структуру жарту для того, щоб проаналізувати каламбур у контексті гумору.

Науковці зазначають, що є принаймні два типи гумору: ситуативний гумор та лінгвістичний гумор. Як правило, ситуаційний жарт заснований на ситуаційній двозначності, коли ситуація допускає різні інтерпретації. Якийсь час двозначність залишається непоміченою, і це призводить до неправильного тлумачення ситуації. Розбіжність двох можливих інтерпретацій викликає гумористичний ефект. Двозначність також є найбільш загальним принципом більшості лінгвістичних жартів, і може бути створена багатьма різними мовними засобами.

На думку англійського науковця С. Аттардо, ми можемо мати точний фонологічний збіг (омонім) або нормальну подібність (паронімія). У рамках омонімії ми можемо розрізнати розмір зіставних одиниць: при алітерації збіги відбуваються на фонематичному рівні, збіги на сублексичному морфологічному рівні, схоже, не кодуються традицією дослідження каламбурів, тоді як збіги на рівні слів (омоніми або омофони) збігаються на синтаксичному рівні [5, 6].

Українські науковці О. Гнедкова та З. Карпенко у своїй статті пишуть, що каламбури виникають, коли схожі слова або значення слова вживаються таким чином, що реципієнт одночасно сприймає основне та додаткове значення речення, де одне з цих значень його дивує та змушує сміятися [32].

Сучасний американський науковець Р. Крапо, який досліджує каламбурні стратегії гумору, вважає, що в основі жартів лежить двозначність. Ситуації, наміри чи слова можуть бути неоднозначними, це дозволяє двом сценаріям

перетинатися. Простий збіг сценаріїв, які суперечать один одному, можуть використовувати початкову дезорієнтацію аудиторії щодо можливого сценарію, щоб вести їх по одному шляху інтерпретації, поки вони не будуть здивовані іншим. Найпростіший приклад цього (принаймні структурно) і є каламбур. Механізм каламбуру – це перекриття сценаріїв та лексична, структурна чи фонематична двозначність [20].

Приклад цього можна побачити у наступному жарті: I bought some shoes from a drug dealer. I don't know what he laced them with, but I've been tripping all day [46].

Цей приклад яскраво демонструє механізм каламбуру: первинне нерозуміння аудиторією двошаровості значень. При цьому, подвійний фрейм складається з двозначності двох виразів: фразового дієслова «lace something with something» та дієслова «trip».

Перший вираз «I don't know what he laced them with» може бути інтерпретовано двома значеннями:

1. To tighten and tie up the laces of some clothing or equipment one or someone else is wearing [37].

2. To mix some substance, typically alcohol or drugs of some kind, into another, especially without the knowledge of other people. Often used in passive constructions [38].

Інтерпретування другого значення ще додається панчлайном у кінці жарту «I've been tripping all day», де слово «trip» інтерпретуватися такими значеннями:

1. To lose your balance after knocking your foot against something when you are walking or running, or to cause someone to do this [79].

2. Experiencing the effects of a psychedelic substance, or effects reminiscent of the psychedelic experience [80].

Ця неоднозначність пов'язує два сценарії разом і допускає два паралельних значення. Ідентичне звучання обох слів створює цей базовий приклад каламбуру.

С. Аттардо зазначає, що у більшості жартів використовується маскування або виправдання невідповідності, «сенсу в нісенітниці», хибної або «локальної логіки». С. Аттардо та В. Раскін ввели термін «логічний механізм» для пояснення аспекту жартів. С. Аттардо стверджував, що script opposition (опозиція сценаріїв) відповідає фазі невідповідності обробки жартів у психологічних моделях вирішення невідповідності, тоді як логічний механізм відповідає фазі розв'язання [6].

Розглянемо взаємозв'язок механізму створення жарту та каламбуру. Перш за все, жарт викликає сміх, коли з'являються елементи комедійного сюрпризу. Техніки створення жартівливого сюрпризу включають: лаконічність, неправильне спрямування, розкриття ударного слова чи фрази в останній можливий момент [78]. Каламбурний жарт відповідає техніці створення гумору, наприклад: I've written a song about tortillas. Actually, it's more of a rap [49].

Комедійний сюрприз на цьому прикладі включає неправильне спрямування жарту та розкриття ударного слова «rap» та його омофона «wrap» в останній момент, яке може інтерпретуватися як: 1. фрейм: rap – a type of popular music with a strong rhythm in which the words are spoken; 2. фрейм: wrap – to cover or surround something with paper, cloth, or other material.

Англійський вчений Р. Крапо у своїй роботі «Pun Strategies Across Joke Schemata: A Corpus-Based Study» акцентує свою увагу на використанні каламбурного жарту. На його думку, контекстна релевантність впливає на те, як ми ставимося до жарту. Президентська мова вимагає деякої вимови, а соціальна ситуація диктує особливу вербальну стратегію гумору. У рекламі компанії часто використовують гумор, щоб створити позитивну асоціацію зі своїм продуктом чи послугою.

Позитивне використання каламбурів відбувається у контексті вивчення мови. Для багатьох викладачів англійської, які прагнуть допомогти учням зрозуміти всі тонкощі іноземної мови, каламбури стали способом заохочення

спільної роботи у класі та покращення вербальних навичок, особливо у складних ситуаціях [20].

Прикладом такої стратегії може бути сучасна українська школа English Monsters [2], яка використовує каламбур на уроках англійської, що дозволяє учням вивчати граматичні правила технікою мнемоніки, завдяки гомофонам been та Bean. У цьому випадку каламбурний жарт може позитивно впливати на атмосферу на занятті та підвищує активність студентів (Рис. 1.6.).

Рис. 1.6. Каламбур на уроці англійської

Таким чином, структура жарту та каламбуру має тісний взаємозв'язок. Механізм каламбурного жарту, як і гумору загалом, будується на нерозумінні аудиторією багатшаровості на початку каламбуру та ефекту сюрпризу у панчлайнні. Лексична, структурна чи фонематична двозначність і багатозначність та нашарування одного сценарію на інший є головним аспектом каламбуру у контексті гумору. Опозиція сценаріїв у каламбурному жарті впливає на аудиторію на психологічному рівні та викликає сміх. Ми вважаємо, що структура каламбурного жарту є важливим аспектом у нашому подальшому аналізі каламбуру в інтернет-спільності, так як каламбур у інтернет-мемах розглядається саме у контексті гумору.

1.3. Проблема класифікації та типологізації каламбуру

Багато вчених намагалися класифікувати каламбур за різними типологіями, але, враховуючи багатоплановість в підходах до поняття «каламбуру», цей феномен немає однієї загальноприйнятої класифікації. В результаті різного трактування феномену каламбуру існують також різні підходи до того, як його слід класифікувати. Ми виокремили різні підходи вчених-лінгвістів, що працювали над аналізом каламбуру та створенням класифікації.

У своїй масштабній праці «Wordplay and Translation: Introduction» бельгійський вчений Д. Делабастіта ототожнює поняття «каламбур» та «гра слів». Згідно з його теорією, в основі класифікації лежать мовні рівні: фонологічна та графологічна гра слів (пароніми, омоніми), лексична гра слів (полісемія), лексична гра слів (ідіоми), морфологічна гра слів (неологізми, аббревіація), синтаксична гра слів [21].

Аналізуючи різні підходи до класифікації каламбуру, грузинська науковиця М. Гіоргадзе приділила свою увагу класифікації китайській вченій Я. Чуандао, відповідно до якої створення каламбуру пов'язане не тільки зі значенням та гомофонією слова, але й з контекстом, манерою мови та логікою. Тож він виділяє такі типи каламбурів [30]:

1. Омонімічний каламбур (однакові звуки та правопис).
2. Лексичне значення каламбуру (багатозначні слова).
3. Розуміння каламбуру (через конкретний контекст розкривається значення поняття).
4. Переносний каламбур (порівняння чи метафора як його поверхнєве значення та переносне значення).
5. Логічний каламбур (своєрідний підтекст у певному контексті).

Крім цього, науковиця М. Гіоргазде запропонувала свою класифікацію каламбуру. На основі згаданих видів та різних класифікацій каламбурів нижче представлена класифікаційна форма каламбуру, що включає три типи каламбурів:

1. Лексико-семантичний каламбур.

Лексична неоднозначність може бути результатом омонімів, а також омофонів. Наприклад: «Did you hear about the restaurant on the moon? I heard the food was good but it had no atmosphere». У наведеному прикладі багатозначне слово atmosphere створює каламбур (atmosphere – 1. Газова оболонка планети; 2. Умови, обстановка, породжувані соціальним середовищем) [1].

2. Структурно-синтаксичний каламбур.

Структурно-синтаксична неоднозначність виникає, коли складний вислів чи речення можуть бути проаналізовані декількома способами. Наприклад: «My friend drove his expensive car into a tree and found out how his Mercedes bends» [41].

Слово «Bends» створює двозначність: 1. Bends як дієслово; 2. Benz як іменник (Mercedes Benz – повна назва марки).

3. Структурно-семантичний каламбур.

Структурно-семантична неоднозначність виникає, коли слово чи поняття мають по своїй суті дифузне значення на основі широкого або неформального використання. Наприклад: «A man sued an airline company after it lost his luggage. Sadly, he lost his case» [40].

Фраза «lost his case» означає програти діло або програти у суді, але її прямий переклад від слова до слова може бути – втратити коробку або чемодан (suitcase). Це двостороннє сприйняття та розуміння однієї і тієї ж фрази породжує неоднозначність.

Йорданський науковець Й. Бадер також узагальнив різні підходи до класифікації каламбуру, виокремивши 6 типів каламбуру [18]:

1. Гомофонічний каламбур. Цей тип використовує пари слів, які є омофонами, але не є синонімами. Прикладом є назва відео з ютуб сторінки XYZ

Create «I Made A Belt Of Watches... It Was A Waist Of Time». Слово waist тут вживається замість waste [91].

2. Гомографічний або гетеронімічний каламбур. Цей каламбур використовує слова, які пишуться однаково, але мають різне значення та звуки. Прикладом є жарт «How did I escape Iraq? Iran»: Iran – країна, та I ran – бігти з місця.

3. Омонімічний каламбур. Цей вид включає використання слів, які є одночасно і омографами, і омофонами. Прикладом може слугувати каламбурний жарт «Stop with the blind jokes...I don't see the point» [41]. Фраза «I don't see» має два значення: «не бачу» і «не розумію».

4. Складний каламбур. Він включає твердження, яке містить дві або більше каламбури. Прикладом є складний жарт «Two peanuts walk into a bar and one was a salted» [41].

Ми бачимо систему каламбурів:

Peanut – 1. An oval-shaped seed of a plant that grows underground in pairs inside a thin brown shell 2. A cute person, usually used as a nickname between best friends.

1. A salted peanut – peanut with salt; 2. Assault – a threat to injure someone followed by a violent attack on them.

5. Рекурсивний каламбур. Тут другий аспект каламбуру спирається на розуміння елемента в першому аспекті. Прикладом є вираз «May the Fourth be with you» що відсилає нас до фрази з «Зоряних Війн»: «May the force be with you» [12].

6. Візуальний каламбур. Аспекти каламбуру використовуються завдяки малюнкам, і цей вид іноді використовується в мультфільмах та мемах, прикладом може слугувати допис на сторінці Instagram @worlofduckz [90], де спостерігаємо візуальний каламбур та коментар: «Double ducker» (Рис 1.7.).

Рис. 1.7. Візуальний каламбур на прикладі допису @worldofduckz

Завдяки взаємодії візуального та вербального аспектів каламбуру ми можемо ідентифікувати додаткове значення фрази. Словосполучення *double ducker* та фото двох качок, які асоціюються з популярним у Великобританії автобусом – *double-decker bus* (Рис. 1.7.).

Ми повністю погоджуємося з останньою класифікацією, тому що вона, на нашу думку, є найбільш узагальненою та охоплює велику кількість різних конструкцій каламбуру у лексичному, семантичному, фонетичному та візуальному аспектах.

У нашому подальшому аналізі ми хотіли б приділити більшу увагу саме візуальному або графічному каламбуру, так як вважаємо, що цьому типу каламбуру присвячено менше наукових досліджень у сфері лінгвістики.

У ході нашого практичного дослідження ми запропонували власну класифікацію візуального каламбуру на основі взаємодії вербального та візуального аспектів. Тому ми хотіли б доповнити класифікацію йорданського науковця Й. Бадера. У нашому дослідженні ми пропонуємо наступну класифікацію каламбурів:

1. Гомофонічний каламбур.
2. Гомографічний або гетеронімічний каламбур.
3. Омонімічний каламбур.
4. Складний каламбур.

5. Рекурсивний каламбур.

6. Візуальний каламбур [10].

На основі взаємодії вербально та візуального рівнів візуальний каламбур має наступну класифікацію:

1. Паралельна взаємодія. Вербальний та візуальний рівні каламбуру можуть розглядатися окремо, а розклад на фрейми відбувається паралельно, але мають однаковий характер.
2. Послідовна взаємодія. Вербальний фрейм витікає з візуального або навпаки. У цьому випадку обидва рівні взаємозалежні.
3. Повна взаємодія. Вербальне та візуальне розглядається як одне ціле. Вербальний рівень є частиною малюнку.

Тож, аналізуючи низку класифікацій каламбуру, ми дійшли висновку, що феномен каламбуру є досить амбівалентним знаком, саме тому класифікувати його за однією обраною системою майже неможливо. Запропоновані класифікації закладають передумови для подальшого розвитку ідеї про те, що каламбур є складним і комплексним явищем, який вимагає подальшого вивчення.

1.4. Візуальний каламбур як форма відтворення каламбуру

Зарубіжні та українські вчені-лінгвісти у своїх класифікаціях виокремлюють такий тип каламбуру, як візуальний або графічний каламбур. У ході нашого аналізу, ми дійшли висновку, що саме візуальному каламбуру присвячено менше наукових досліджень. Ми вважаємо за доцільне проаналізувати види візуального каламбуру як однієї з форм відтворення каламбуру на основі теоретичних та емпіричних досліджень зарубіжних вчених.

Як вже було зазначено, візуальний каламбур – це каламбур, який використовується завдяки малюнкам. На думку грузинської науковиці М. Гіоргадзе, каламбури можна розглядати як особливу форму двозначності, яка виникає на різних рівнях мови (мов), наприклад, фонологічний, графологічний, морфологічний, синтаксичний, семантичний та інші рівні. У випадку візуальних каламбурів неоднозначність створюється на основі символу чи зображення, і це також може статися на різних рівнях мови (мов). Тому каламбури можна розділити на два основних типи: словесні та візуальні каламбури [29].

Українська науковиця Л. Коваленко зазначає, що у візуальному каламбурі неконгруентні структури активізуються мальовничими образами. Наприклад, голлівудські актори М. Фокс і С. Вулф на церемонії «Animal's Choice Awards» (пародійний натяк на «People's Choice Awards») разом з'являються на сцені у вигляді антропоморфних тварин: М. Фокс представлений у вигляді вовка, а С. Вулф — як лисиця. Гумористичний стимул, створений несумісністю образів і літературного змісту імен акторів, посилюється тим, що в зовнішності М. Фокса є щось вовче, а деякі риси нагадують лисицю в зовнішності С. Вульфа (Рис. 1.8.). Таким чином, неконгруентність створюється візуально, тоді як словесний режим відіграє допоміжну роль.

Рис. 1.8. «Animal's Choice Awards»

У вербально-візуальному каламбурі невідповідність пояснюється можливостями як вербального, так і візуального способів. Наприклад, каламбур Квентін Тарантуліно підтверджується графічним зображенням Квентіна Тарантіно у вигляді антропоморфного тарантула. Відносно рідкісне та легко впізнаване ім'я

Квентін формує передбачувані очікування, а слово Тарантуліно асоціюється як з Тарантіно, так і з тарантулом, який є дуже великим волохатим павуком, який зустрічається переважно в тропічній і субтропічній Америці, деякі види якого здатні ловити маленьких ящірок, жаб і птахів [36].

На думку С. Хеллера, візуальний каламбур — це зображення з двома чи більше значеннями, які створюють одне, але багатозначне повідомлення. «Let My People Go» Дена Рейзінгера 1969 року (Рис. 1.9.), де йдеться про радянських євреїв, яким не дозволили емігрувати до Ізраїлю, є пам'ятним візуальним каламбуром, оскільки він чітко викладає повідомлення, водночас провокуючи вторинний рівень розуміння та емоцій. Використання серпа та молота як G означає, що радянські війська є антагоністами.

Використання вимоги Мойсея до єгипетського фараона додає драматизму посланню. Тож каламбур проникає у свідомість через різні ментальні вікна [31]. У своїй роботі «Візуальні каламбури та словесні каламбури: описова аналогія чи хибна аналогія?» американські науковці А. Самсон та К. Хемпельман визначили, що добре відоме явище ономапопеї працює, коли слова позначають події чи об'єкти, які містять звук, і таким чином можуть імітувати цей звук, наприклад, крики тварин. Але ономапопея обмежена цією дуже невеликою групою понять. З іншого боку — традиційні візуальні символи, як-от дорожні знаки, де червоний восьмикутник може позначати концепцію зупинки, хоча зазвичай він також супроводжується словом «стоп». По суті, вони стали довільними графемами.

Але в той час, як мотивоване відношення є винятком для мовних символів, воно є правилом для візуальних.

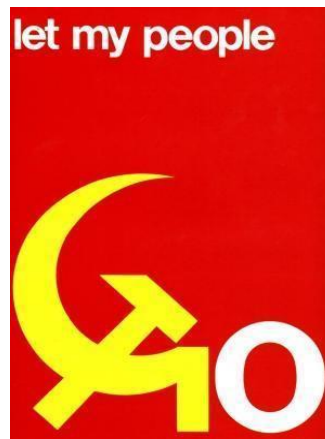

Рис. 1.9. D. Reisinger's 1969 «Let My People Go»

Оскільки візуальні символи в принципі є іконічними, вони повинні бути абстрактними, щоб успішно позначати два різні об'єкти, якщо ці об'єкти справді не дуже схожі. Так, у візуальних символах і, відповідно, у візуальних каламбурах іконічність і абстрактність перебувають у зворотному співвідношенні.

Ми можемо відрізнити від добре сформованого візуального каламбуру клас неправильно сформованих візуальних каламбурів, звичайну гру зображень, де немає подібності між зображеними поняттями, окрім їхньої візуальної подібності. У добре сформованому візуальному каламбурі є схожість за межами цього, наприклад, у функції [6].

На основі своїх досліджень американські науковці К. Хемпельман та А. Самсон категоризують візуальні каламбури за такими групами:

1. Ідеальний візуальний каламбур, що характеризується повною візуальною неоднозначністю одного дуже абстрактного символу.
2. Недосконалий візуальний каламбур, що характеризується візуальною подібністю між каламбуром і ціллю, де цільове значення сильно підтверджується контекстом.
3. Каламбур візуальних символів, ідентичний ідеальному візуальному каламбуру, але з додатковим вмістом, що символ представляє одночасно реальний об'єкт і намальовану версію того самого об'єкта.

4. Несправжній візуальний каламбур, без візуальної схожості, де цільове значення можна знайти лише через контекст.
5. Відсутність візуального каламбуру [6].

На нашу думку, ідеальний каламбур за такою класифікацією сприймається однаково у мультилінгвальному контексті, так як абстрактний символ може сприйматися реципієнтом незалежним від мови чином.

Грузинська науковиця М. Гіоргадзе, у свою чергу, класифікує візуальні каламбури за такими категоріями:

1. візуальний (зображувальний) каламбур. Візуальний каламбур, коли картинка відбувається без словесного супроводу. Це спосіб поєднання зображень для створення каламбуру
2. вербально-візуальний або вербально-зображувальний каламбур. Випадок, коли візуальний ефект працює разом із вербальним у створенні візуального каламбуру.

Для прикладу візуального каламбуру науковиця демонструє дизайн Пола Ренда 1981 року для ІВМ. У цьому типі візуальних (зображувальних) каламбурів використовується візуальний символ, який має те саме значення, що й слово, яке воно замінює (наприклад, червоне серце замість слова «кохання»), або має схоже звучання слова, яке воно замінює, як у проекті Пола Ренда 1981 року для ІВМ. Слово «око» звучить як буква «І», слово «бджола» — як буква «В», а буква М залишається М (Рис. 1.10.).

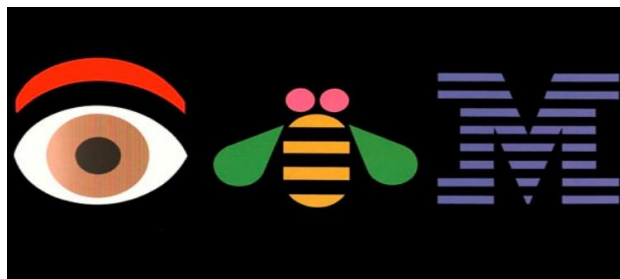

Рис. 1.10. Візуальний каламбур: дизайн П. Ренда 1981 року для ІВМ

У іншому прикладі науковиця М. Гіоргадзе демонструє вербально-візуальний каламбур. У наведеному вербально-візуальному прикладі каламбуру візуальний образ відіграє важливу роль у формуванні каламбуру. Якщо ми візьмемо речення «why must you make everything so complicated?» окремо, без контексту, це не створює каламбуру. Тут візуальний образ і їх форми роблять ситуацію жартівливою [29]. Таким чином, актуалізація цього типу вербально-візуального каламбуру залежить від контексту (Рис. 1.11.).

Рис. 1.11. Вербально-візуальний каламбур: «why must you make everything so complicated?»

Таким чином, проаналізувавши поняття візуального каламбуру та підходи до класифікації візуального каламбуру, ми вважаємо за доцільним проведення емпіричного дослідження каламбурів в інтернет-спільноті на основі класифікації візуальних каламбурів на вербально-візуальні та візуальні. У ході нашого подальшого дослідження ми хотіли б доповнити та запропонувати власну класифікацію візуальних каламбурів на основі аналізу інтернет-мемів.

Висновки до розділу 1

Нами було обґрунтовано, що категорія каламбуру є амбівалентним знаком та й досі не має чіткого визначення серед зарубіжних та вітчизняних науковців. Вивчення лінгвістичної літератури, присвяченої розгляду каламбуру, показало, що існує ряд підходів до визначення каламбуру. У нашому дослідженні ми прийшли до висновку, що каламбур – це прийом створення гумористичного ефекту, стилістичний ефект якого заснований на контрасті форми і значень слів, що реалізуються в контексті. Поняття «мовної гри» є не синонімом «каламбуру», а гіпонімією. Мовна гра – оригінальний прийом образотворення, який відтворюються завдяки вербальній грі. Графічна гра – прийом образотворення, який відтворюється завдяки багатозначності значень на графічному рівні. Нами було визначено, що сучасна інтернет-спільнота використовує стилістичний прийом каламбуру для досягнення впровадження комічного ефекту у мемах.

Також було досліджено, що незважаючи на досить велику кількість академічних лінгвістичних досліджень «каламбуру», це явище досі розглядається як «неперекладне» в мові, що дає нам привід для більш докладного вивчення лексико-семантичних принципів, що сприяють науковому обґрунтуванню при перекладі цього прийому з англійської мови на український.

Нами було проаналізовано низку класифікацій, запропонованих філологами, які присвятили свою наукову літературу «каламбуру». У своїй роботі ми надаємо перевагу класифікації йорданського науковця Й. Бадера, який виокремив 6 видів каламбуру: гомофонічний, гомографічний або гетеронімічний, омонімічний, складний, рекурсивний та візуальний. До поданої класифікації ми запропонували власну класифікацію вербально-візуальних каламбурів на основі взаємодії вербального та візуального аспектів.

РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ КАЛАМБУРУ

2.1. Методика фреймового аналізу в формуванні каламбуру

Всі дослідження з використанням когнітивного підходу, так чи інакше, пов'язані з двома проблемами вивчення категорій знання. Перша з них розглядає структури представлення різних типів знання. А друга концентрується на способах категоризації концептуальної організації знань в процесі генерування мовних одиниць. Аналізуючи каламбур в контексті двостороннього аналізу, слід розглянути моделі, що лежать в основі створення каламбуру. Моделі представляють собою конфігурації фреймів, які можуть бути реалізовані в певному контексті.

Для отримання валідних результатів зазвичай обирається ситуація, яка представляє певний втілений в людській свідомості фрагмент картини світу. І таких ситуацій відповідає фрейм. Він дає не конкретну її репрезентацію, а узагальнене уявлення про неї. Тому фрейм і когнітивні моделі слід вважати основними інструментами для проведення когнітивно-семантичного аналізу полісемії в дієслівній групі. Кадр не є новим терміном, це поняття використовувалося як при вивченні психології, так і при розробці штучного інтелекту. Англійські науковці М. Мінський і С. Паперть запропонували розділити всі знання на «мікросвіти», що йде врозрід з традиційними підходами, прийнятими в психології поведінки і в теоріях створення штучного інтелекту, які представляли знання, як набір окремих простих фрагментів. Сутність теорії, запропонованої вченим М. Мінським, полягає в тому, що в пам'яті існує безліч структур для

репрезентації знань про ситуації реального світу, такі структури він назвав фреймами [45].

Первинний фокус у кадрі виникає, коли увага привертається до його базового слоту, але також можливе зміщення фокусу менший блок інформації, що міститься у всьому обсязі кадру. У таких випадках у кадрі створюється додатковий фокус, що дозволяє змінити вихідний (стандартний) погляд на ситуацію, що є дуже важливим для створення стилістичної виразності. Однією з основних характеристик кадру є його процесуальний характер. Крім роботи з декларативними знаннями, кадри використовуються для отримання, уточнення та модифікації знань.

Американський вчений Ч. Філлмор у своїй роботі «Фрейми і семантика розуміння» співвідносить фрейм з областю лінгвістичного дослідження. У рамках фреймового підходу слова розглядаються ширше закладеного в них лексичного значення: «категорії, що лінгвістично кодовані, представляють особливим чином структуроване розуміння установок культури, уявлень про світ, загального досвіду, стандартних або відомих більшості способів дії або формування думки про об'єкти». Фрейм активізується в тому випадку, коли інтерпретатор, намагаючись зрозуміти якийсь фрагмент тексту, виконує це, маючи в своєму розпорядженні його зміст в моделі, яка встановлена незалежно від тексту. При цьому, фрейм користуючись термінологією науковця Ч. Філлмора, володіє двосторонньою структурою: фоном (ground) – «прийняте, фонове, передбачуване». [26, с. 231-245]

Як зазначалося раніше, гумористичний або комічний ефект є одним з основних стилістичних ефектів каламбуру. Ключовою когнітивною підставою каламбуру є двуплановість, яка будується не тільки на взаємодії двох (або більше) значень одиниці, але на зіткненні кількох систем знань (фреймів), поєднання яких в одному контексті інтерпретується реципієнтом несподівано, внаслідок протиріччя (що ми співвідносимо з когнітивним дисонансом). Кожне з актуалізованих значень

послідовно відсилає нас до різних областей когніції, в рамках яких задана одиниця може потенційно реалізовуватися, так що в кінцевому рахунку відбувається накладення певних фреймів, що співвідносяться з цією одиницею. У нашому дослідженні ми маємо намір застосувати методіку фреймового аналізу задля вивчення складної двопланової структури каламбуру.

Для практичного аналізу структури каламбуру методом фреймового аналізу розглянемо приклад каламбурного жарту: *My cross-eyed wife and I just got a divorce. I found out she was seeing someone on the side* [49].

Тут фреймом *she was seeing someone on the side* встановлюються комунікативні антиципації щодо дружини, яка зустрічається з іншим чоловіком «на стороні». І, здавалося б, ці антиципації виправдовуються: ми читаємо, що він розлучився через те, що дружина зустрічається з іншим. Але настільки логічно вибудована ланцюжок рветься другим фреймом: *she was seeing someone on the side* використовується у контексті фізичної особливості дружини, а тому означає, що вона «дивиться по сторонах».

Імовірно, емоція сміху, а не фрустрації, виникає у реципієнта завдяки тому, що він благополучно розпізнав обидва фрейму, які в жарті виявилися реалізованими одночасно. Описаний механізм встановлення комунікативних антиципації виявляється в основі стилістичного прийому каламбуру, коли одночасно реалізуються кілька значень одного слова, і це викликає гумористичний ефект.

Проаналізуємо приклад, який було запропоновано нами у першому розділі методом фреймового аналізу. У жарті «*I bought some shoes from a drug dealer. I don't know what he laced them with, but I've been tripping all day*» ми спостерігаємо контекстуальну реалізацію двох значень лексичної одиниці *trip*: *trip* як «спотикатися» і сленг *trip* як «перебувати у психодільському стані». Відповідно, відбувається зіткнення двох областей когніції чи, інакше кажучи, фреймів: фрейму «спотикатися» (модифікується фрейм, Ф1) та фрейму «перебувати у

психодільському стані» (модифікує фрейм, Ф2). На нашу думку, саме ідея «спотикання» через незручне взуття від драгділера є фокусом першого фрейму, в той час як фокусом другого фрейма є ідея «перебування у психодільному стані» через наркотики, які купила людина у цьому жарті. Цей жарт ускладнюється можливістю модифікації ще однієї лексичної одиниці: *lace something with something*, де перший фрейм «зав'язувати шнурки» модифікується у другий фрейм «змішувати рідину алкоголю або різні види наркотичних речовин». У результаті модифікації фреймів двох лексичних одиниць утворюється складна єдність змісту («Таблиця 2.1.»).

Таблиця 2.1.

Модифікація фреймів

Лексична одиниця	Ф1	Ф2
Trip	спотикатися	перебувати у психодільному стані
Lace (something with something)	зав'язувати шнурки	змішувати рідину алкоголю або наркотичні речовини

Варто відзначити, що каламбур може відноситися до багатопланової лінгвістичної структури. Відповідно, каламбур може включати в себе як 2 когніції, так і 3 або більше фреймів.

Таким чином, вище наведені приклади лінгвістичного аналізу моделей каламбуру показують мовну багатоплановість. Для вирішення складних проблем, що виникають при розгляді каламбуру, слід аналізувати не тільки зовнішню,

поверхневу мовну структуру каламбуру, але і внутрішні когнітивні моделі, що призводять до їх формування. Методика фреймового аналізу дозволяє нам моделювати когнітивні підстави даного стилістичного прийому. У своєму дослідженні ми хотіли б проаналізувати моделі каламбуру на основі методики фреймового аналізу.

2.2. Імплементация фреймового аналізу на графічному рівні каламбурів

Методика фреймового аналізу є міждисциплінарним методом дослідження соціальних наук, що використовується для аналізу того, як люди розуміють ситуацію та дії. При аналізі кадрів враховуються образи, стереотипи, метафори, дійові особи, повідомлення тощо. Різні дисципліни, від психології до штучного інтелекту, комунікацій та медіа-досліджень, лінгвістики, політології, антропології та соціології, розробили різні підходи до фреймінгу.

Структурний аналіз досліджує процеси значення: він досліджує як значення стає функціональним, щоб мобілізувати колективні дії. Схему, якій належать фрейми, можна визначити як «ментальну структуру», яку беруть члени соціального руху до участі у колективних діях. Фрейми як «схеми інтерпретації» можуть бути виявлені, реконструйовані та уточнені шляхом аналізу їхньої текстової форми [82].

Фрейм – це набір стандартних реальних чи потенційних знань про складні явища. Іншими словами, фреймінг – це активна система статистики знань, що говорить про стереотипні набори образів. Фрейм також розглядається як ланцюжок репрезентативних вузлів та відносин. Верхні рівні кадру призначені для подання реальних та справжніх речей, пов'язаних із гіпотетичними ситуаціями.

Нижні рівні містять набір кордонів, які називаються слотами, які призначені для зберігання певної інформації або даних про об'єкти [22].

У нашому аналізі ми досліджуємо візуальні каламбури методом фреймового аналізу. Якщо фрейми представлені текстовим вмістом, пошук інструменту для проведення фреймових досліджень має привести нас до стратегій текстового аналізу [82].

Особливість аналізу мемів у тому, що він може бути впроваджений на різних рівнях каламбуру: візуальному та вербально-візуальному. Фреймовий аналіз візуального та вербально-візуального каламбуру має привести до стратегії текстового та образного аналізу мему.

У нашій роботі нами було зазначено, що головним когнітивний аспект каламбуру є двоплановість або багатоплановість, а для гумористичного каламбуру, зокрема мемів, – опозиція гіпотетичних сценаріїв. В цій опозиції гіпотетичні сценарії розглядаються як фрейми, де перший фрейм (Ф1) – первинне сприйняття, а другий фрейм (Ф) – додаткове значення, яке викликає сміх.

Розглянемо приклад візуального каламбуру у мемі методом фреймового аналізу. У дописі Instagram сторінки @badjokes.lol опублікований мем з каламбурним жартом: «Me: steals the heart of a cute girl \ Everybody else in the surgery room:» (Рис. 2.1.).

Me: *Steals the heart of a
cute girl*

Everyone else in the surgery
room:

Рис. 2.1. Каламбурний мем на сторінці @badjokes.lol

Тут у першому фреймі (Ф1) розглядаємо сталий вираз «steal someone's heart» у переносному значенні – to cause someone to feel love or affection. Перший гіпотетичний сценарій – хлопець, який вкрав серце милої дівчини, де «вкрав серце» розглядається у переносному значенні – модифікується другим фреймом (Ф2). З'являється опозиція сценарію після другої частини мему: «everyone else in the surgery room». Ф1 трансформується у Ф2, де вираз «steal someone's heart» набуває іншого, опозиційного значення – вкрасти серце в операційній кімнаті. У таблиці зазначимо модифікацію фреймів так («Таблиця 2.2.»):

Таблиця 2.2.

Модифікація фреймів на прикладі каламбурного мему

Лексична одиниця	Ф1	Ф2
Steal someone's heart	Закохати в себе (переносне значення)	Вкрасти серце з організму людини (пряме значення)

У цьому випадку графічний аспект мему використовується як додатковий гумористичний інструмент, а аналіз опозицій відбувається на текстовому рівні. Розглянемо приклад візуального каламбуру, де текстове оформлення не може бути сприйнятим як каламбур без графічного рівня (Рис. 2.2).

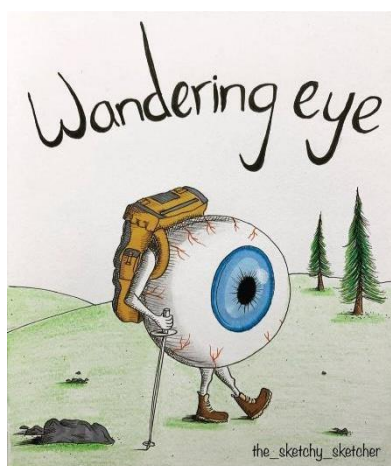

Рис. 2.2. Wandering eye

На сторінці @the_sketchy_sketcher опублікований візуальний каламбур з написом «wondering eye». Фрейми у цьому випадку будуються на двох рівнях: текстуальному та когнітивному рівнях, та текстуальне забарвлення є додатковим аспектом, який допомагає реципієнту зрозуміти первинне значення малюнку. Перший фрейм (Ф1) на текстовому рівні – wandering eye у значенні «схильність дивитися на інших людей і мати сексуальні думки про інших людей під час романтичних стосунків» [83] – модифікується у другий фрейм (Ф2) на рівні образному – wondering eye розглядається у прямому сенсі, а око мандрує по лісу. У таблиці зазначимо модифікацію фреймів так («Таблиця 2.3.»)

Таблиця 2.3.

Модифікація фреймів на текстовому та образному рівнях

Лексична одиниця	Ф1	Ф2
Рівень	Текстовий	Образний
Wondering eye	Схильність дивитися на інших людей і мати сексуальні думки про інших людей під час романтичних стосунків	Мандруюче око

Таким чином, фреймовий аналіз у лінгвістиці може використовуватися для дослідження лексичних одиниць та їх когніцій. У нашій роботі методика фреймового аналізу використовується двома стратегіями: текстовою та образною. Вибір стратегії обумовлений досліджуванним каламбуром. Каламбурний інтернет-мем є об'єктом нашого дослідження. Інтернет-меми можуть містити в собі як суто текстуальний, так і візуальний або вербально-візуальний каламбур. Візуальний каламбур несе опозицію сценаріїв та багатоплановість значень, які можна проаналізувати стратегією фреймінгу. Саме тому ми вважаємо за доцільне досліджувати каламбурні інтернет-меми методом фреймового аналізу.

Висновки до розділу 2

Аналізуючи каламбур в контексті двостороннього аналізу, нами було розглянуто моделі, що лежать в основі створення каламбуру. Досліджено, що моделі представляють собою конфігурації фреймів, які можуть бути реалізовані в певному контексті. У нашому дослідженні було встановлено, що фрейм і когнітивні моделі слід вважати основними інструментами для проведення когнітивно-семантичного аналізу. Основне фокусування у фреймі проявляється при акцентуванні уваги на його базовому слоті, але можливо і пересування фокусу на менший блок інформації, який входить в загальний обсяг фрейма. На базі теоретичних знань методики фреймового аналізу ми проаналізували багатоплановість каламбурів, що були використані в англомовному контексті, зокрема в англомовних мемах.

Проаналізована методика фреймінгу може бути використана при аналізі лінгвістичних моделей каламбуру, а також у контексті аналізу когніцій та опозиції сценаріїв при візуальному та вербально-візуальному каламбуру. У нашому

подальшому аналізі ми вважаємо за доцільне використовувати методику фреймового аналізу при вивченні особливостей лінгвістичних моделей каламбуру в англomовних інтернет-мемах.

РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВІСТИЧНІ МОДЕЛЕЙ КАЛАМБУРА В АНГЛОМОВНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕМАХ

3.1. Фреймовий аналіз використання каламбуру в інтернет-мемах на сторінках новинних медіа

Проаналізувавши теоретичні аспекти аналізу каламбуру, різні підходи до поняття, класифікації та типологізації каламбуру, ми вважаємо за доцільне продемонструвати власне лінгвістичне дослідження. У своїй роботі ми надаємо перевагу класифікації йорданського науковця Й. Бадера, який виокремив 6 видів каламбуру: гомофонічний, гомографічний або гетеронімічний, омонімічний, складний, рекурсивний та візуальний. Зазначимо, що саме він акцентував свою увагу на візуальному каламбурі, який ми беремо за основу в нашому дослідженні.

До класифікації йорданського вченого Й. Бадера ми додали більш детальну класифікацію візуального каламбуру. Запропоновану нами класифікацію візуального каламбуру буде продемонстровано далі у нашому дослідженні.

Вітчизняні та зарубіжні філологи у дослідженнях англомовних медійних заголовків приділили свою увагу американським та британським інтернет-виданням, таким як The New York Times, The Economist, The Sun та ін. На наш погляд, каламбур як стилістичний прийом в англомовному просторі соціальних мереж проаналізований недостатньо. Як онлайн-платформу для дослідження каламбуру ми обрали одну з найпопулярніших соціальних мереж – Instagram. Глобальна платформа для ділових даних Statista дає змогу зафіксувати, що, за рейтингом активних користувачів станом на 2022 рік, Instagram входить у топ-5 соціальних мереж світу (більше 1 мільярду активних користувачів) [63].

Крім цього, зазначимо актуальність мем культури у сучасному світі. Мем – це «смішний або цікавий елемент (наприклад, зображення або відео з підписом) або жанр елементів, які широко поширені в Інтернеті, особливо через соціальні мережі» [43]. На нашу думку, мем є не лише смішним та цікавим зображенням чи відео, мем – це вагомий інструмент передачі інформації у сучасному світі. Сьогодні людина може дізнатися про новини не з екранів або сторінок інформаційних медіа, а з мемів, які активно розповсюджуються в інтернет-спільноті. На нашу думку, мем – це відображення повсякденного життя, а також болю та проблем людства, відображених як у гумористичному, так і негумористичному аспектах.

Тож, вибір мережі Instagram та мемів, опублікованих у цій соціальній мережі, обумовлений актуальністю його використання у сучасному глобалізованому світі.

Методикою фреймового аналізу ми проаналізували каламбури у постах на Instagram сторінках The New Yorker (@newyorkermag), The New Yorker Cartoons (@newyorkercartoons), та перейшовши на інші пости за хештегом #NewYorkerCartoons.

У нашому дослідженні ми виділили два види візуального каламбуру: суто візуальний та вербально-візуальний.

Більшість проаналізованих постів в Instagram з використанням прийому каламбуру слід віднести до вербально-візуальних. У пості від 5 жовтня 2022 року (Рис. 3.1.) на сторінці The New Yorker Cartoons продемонстрований прийом вербально-візуального каламбуру [71]. На цьому вербально-візуальному каламбурі продемонстрований малюнок, де зображено двоє людей. Проаналізуємо перший фрейм (Ф1): «Man's first fall». Перша когніція фрейму, де first fall має значення «перша осінь», модифікується у другий фрейм (Ф2): «Fall of man». Друга когніція має складний характер та відносить нас до біблійських термінів «the fall of man»,

«the fall of Adam» або просто «the Fall». Другий фрейм у біблійному аспекті набуває значення «падіння людини» або «гріхопадіння людини».

Рис. 3.1. «Man's first fall» by Alice Cheng

Важливим елементом цього каламбуру є візуальне доповнення. Відсилки до Адама та Єви, а також змія, які є центральними персонажами Гріхопадіння, уточнюють наше сприйняття каламбуру на вербальному рівні та допомагають реципієнту ідентифікувати та модифікувати каламбур у другий фрейм (Ф2). Графічна гра також має паралельну модифікацію: опалі листя на зображенні відносяться до фрейму 1, де слово *fall* має значення «осінь». Графічний фрейм модифікується паралельно вербальному, з'являється Ф2, де увага акцентується на біблійних мотивах та персонажах.

Допис від 19 жовтня 2022 року демонструє вербально-візуальний каламбур [14].

Перший фрейм «Oh, I have started seeing a therapist» (Рис. 3.2.) у значенні «я почала ходити до терапевта» модифікується у другий фрейм завдяки візуальному доповненню. Малюнок дає змогу ідентифікувати другий фрейм (Ф2) – «я почала бачити терапевта», де терапевт зображений у вигляді привида. Варіативність значення слова *see* дає змогу реципієнту трансформувати Ф1 у Ф2: *see* у значенні «зустріти» – Ф1 модифікується – після рецепції малюнку набуває значення «бачити» (Ф2). Візуальний та вербальний аспект на цьому прикладі є взаємопов'язаними. Відносимо такий каламбур до послідовної взаємодії.

Рис. 3.2. I have started seeing a therapist

Проаналізуємо допис від 15 серпня 2022 року (Рис. 3.3.). Розглянемо вербальний рівень каламбуру: «I've made peace with my demons» [68]. В англomовному контексті такий вислів має перенесене значення. Прикладом використання такої фрази може слугувати вислів американського письменника Р. Дрейка: «One Day, You'll make Peace with your Demons, And the Chaos in your Heart will settle Flat...» [11]. Ця фраза є популярною в інтернет просторі та широко використовується серед користувачів соціальних мереж.

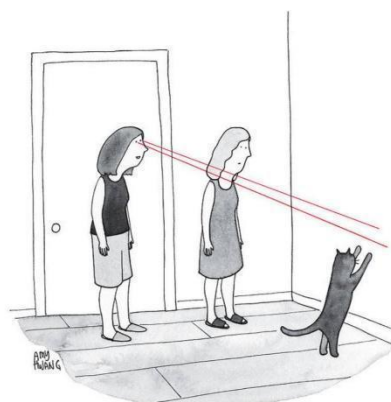

Рис. 3.3. I've made peace with my demons

У першому фреймі (Ф1) вираз «make peace with my demons» набуває філософського, а також має релігійну конотацію. Ф1 трансформується у Ф2 завдяки візуальному доповненню. Модифікований фрейм демонструє «peace with devils» у прямому значенні: дияволи сидять разом з чоловіком на побачення, що є доволі нестандартною ситуацією як для самого чоловіка, так і для дівчини. Спостерігаємо послідовну взаємодію, так як вербальний рівень каламбуру

модифікується завдяки візуальному рівню, вербальний та візуальні аспекти залежні один від одного.

Розглянемо інший приклад послідовної взаємодії вербального та візуального аспектів (Рис. 3.4.). У дописі від 12 лютого 2022 року [70] перша когніція (Ф1) модифікується у другий фрейм візуальним рівнем каламбуру. Перший фрейм (Ф1) – «My laser eye surgery was expensive but worth every penny», де laser eye surgery має значення «вид корекції зору з допомогою ексимерного лазера» [86] – трансформується у другий фрейм (Ф2) – на візуальному рівні спостерігаємо людину з лазером в очах. У другому фреймі реципієнт сприймає каламбур у гумористичному аспекті, так як він відносить нас до популярної гри котів з лазерною указкою. Ф2 демонструє, що очі жінки фактично стали лазерною указкою, тому це хірургічне втручання «worth every penny». У дописі використовується послідовна взаємодія, вербальний рівень модифікується завдяки графічному аспекту.

"My laser eye surgery was expensive but worth every penny."

Рис. 3.4. Laser eye surgery

У дописі від 15 березня 2022 року проаналізовано вербально-візуальний каламбур послідовної взаємодії (Рис. 3.5.). Цей приклад, на нашу думку, є більш складним, ніж попередні, тому що модифікується у інший фрейм за певною контекстуальною інформацією.

“The pit of despair. That’s new, isn’t it?”

Рис. 3.5. The pit of despair

Багатошаровість каламбуру будується на послідовній взаємодії вербального рівню з візуальним. Завдяки графічному поясненню, реципієнт сприймає Ф1 – «the pit of despair» – у прямому значенні: двоє людей сидять один навпроти іншого та фактично бачать перед собою «the pit of despair» (яму відчаю). Ф1 модифікується у Ф2 завдяки контексту: the pit of despair (яма відчаю) – назва приладу, яке використовувалось у порівняльній психології американським психологом Г. Харлоу [60]. Яма відчаю використовувалась під час дослідження на макаках у межах порівняльної психології. Психолог Г. Харлоу створив прилад, який повністю перекриває будь-яку можливість мавпам бачити світ. У результаті чого, мавпи впродовж 30 днів, 6 місяців або року бачить лише стіни з чотирьох сторін та руки людини, яка змінює ліжко для мавпи. В залежності від часу, проведеного в ізоляції, мавпи мали різні реакції після того, як були визволені: мавпа, яка була в ізоляції впродовж року, після визволення морить себе голодом да смерті. Введення у інформацію щодо досліджень вчений Г. Харлоу дає нам можливість ідентифікувати взаємодію між вербальним та візуальним рівнем та модифікувати перший фрейм (Ф1) у другий фрейм (Ф2), де Ф2 – це ідентифікування словосполучення «the pit of despair» як пристрою для дослідження. Аналізуючи другий фрейм, ми розуміємо, що люди стали «об’єктом» дослідження, так як ямою відчаю може бути домівка людей, у якій люди залишаються в ізоляції.

У цьому контексті візуальний каламбур допомагає розшифрувати та транслювати другий фрейм. Таким чином, у цьому випадку використано вербально-візуальний каламбур, де каламбур використаний як у вербальному, так і візуальному аспектах, а фрейми трактується однаково. Візуальний і вербальний каламбури співвідносяться один з одним та доповнюють.

У пості від 16 жовтня 2020 року на сторінці The New Yorker Cartoons продемонстрований прийом вербально-візуального каламбуру [73]. Каламбур використаний на двох рівнях: візуальному та вербальному (Рис. 3.6.).

Розглянемо фрейми у вербальному аспекті: «Yes, I know this would be easier to move in space». Ми спостерігаємо дві когніції: «повинно бути легше переносити у космосі» («space») через відсутність гравітації (модифікується фрейм, Ф1); «повинно бути легше переносити у скафандрі» («space suit»), але одяг космонавта ніяк не допомагає сформувати умови космосу та скасувати силу тяжіння для полегшення переносу важких речей (модифікує фрейм, Ф2).

Рис. 3.6. A cartoon by Zachary Kanin

Для кращого розуміння вербально-візуального каламбуру продемонструємо використання подібного, але більш складного прикладу (Рис. 3.7.). Ми проаналізували публікацію від 14 грудня 2020 року, перейшовши на пост за хештегом #NewYorkerCartoons [23].

Рис. 3.7. More potatoes

На нашу думку, цей приклад є досить цікавим для аналізу. Розкладемо його на фрейми (вербальний рівень): перший фрейм (Ф1) – модифікація часто вживаної англійської ідіоми «couch potatoes», що означає «a lazy and inactive person» [18]. Другий фрейм (Ф2) – трансформація ідіоми словом «latkes», що означає традиційну єврейську страву, яка готується на свято Ханука. Слід зазначити, що пост був опублікований під час свята – 14 грудня (Ханука у 2020 році проходила з 10 по 18 грудня). Візуальний каламбур, як і в попередньому прикладі, розшифровує та підсилює вербальний каламбур, але, за допомогою малюнку, додається третій фрейм (Ф3), що відповідає за гумористичний окрас: «couch latkes» персоніфікуються та демонструються як взаємозв'язок прямого та переносного значення ідіоми. Тобто «ледачі картоплини» набувають людської дійсності та ледаче дивляться телевизор.

"I'm reading an amazing novel that really captures this moment."

Рис. 3.8. Happy weekend despite everything

У публікації від 1 серпня 2020 року на сторінці New Yorker Cartoon [53] опублікований пост з написом «I'm reading an amazing novel that really captures this moment» («Я читаю дивовижний роман, який справді захоплює») (Рис. 3.8.). Особливість прийому каламбуру у цьому прикладі в тому, що фрейми у візуальному та вербальному контексті співвідносяться не паралельно, а витікають один з одного. Перший фрейм (Ф1) вербальний, а саме: «роман, який захоплює» (модифікується); другий фрейм (Ф2) візуальний: роман захоплює дівчину не тим, що сюжет дійсно цікавий, а тим, що книга насправді горить. Тож Ф1 – сюжет, що захоплює, Ф2 – вогонь з книги, що захоплює. Візуальний та вербальний аспекти аналізувати окремо у цьому випадку складно або навіть неможливо, на відміну від попередніх прикладів.

Низка каламбурів на проаналізованих сторінках набувають були актуальні в епоху вимушеної самоізоляції.

У 2020 році світ зіткнувся з проблемою самоізоляції та вимушеної роботи або навчання вдома. Така робота та навчання передбачає використання посилань на платформі ZOOM. Демонструється комічність ситуації у період дистанційної роботи та навчання через прийом каламбуру у публікації від 16 листопада 2020 року [13]. Слід зазначити, що дистанційна робота не втратила своєї актуальності, а й досі набирає обертів. Тому вважаємо, що цей каламбур є актуальним і сьогодні.

Рис. 3.9. Quarantine island

На малюнку зображений безлюдний острів (Рис. 3.9.). Очікувана та типова дійсність у такій ситуації – відправити міжнародний сигнал лиха та таким чином просити допомогу. Розглянемо перший фрейм (Ф1) як сигнал допомоги та, ймовірно, напис, яка графічно позначає цей сигнал – «SOS». На малюнку зображена графічно схожа фраза, яка набуває гумористичного аспекту: «Send Zoom Link», яка демонструється як сигнал лиху на безлюдному острові (модифікує, Ф2). Реципієнт сприймає такий сигнал як комічний, тому що це типова ситуація в період дистанційної роботи та навчання – пошук «Zoom Link», яка потрібна у цей момент та яку дуже важко знайти. Сигнал лиху та допомоги – метафоричний сигнал допомоги колег у пошуку посилання на конференцію. Крім цього, у цьому випадку взаємодія вербального та візуального рівнів каламбуру розглядаються невідривно, тобто слова у цьому прикладі є частиною самого малюнку та не можуть аналізуватися окремо.

Ще один приклад невідривного взаємозв'язку вербального та візуального продемонстрований на сторінці @collectcartoons (публікація 24 грудня 2020 року) [53].

Рис. 3.10 Accept cookies?

Новорічний пост, який актуальний кожного року, демонструє нам малюнок з Сантою, який сидить за комп'ютером на сайті в Інтернеті. Перед ним виникає вікно «асерт cookies?» (Рис. 3.10.). Перша когніція (Ф1), яка модифікується, позначається як «прийняти файли-cookie», де «cookie» – «a small file or part of a file

stored on a World Wide Web user's computer, created and subsequently read by a website server, and containing personal information (such as a user identification code, customized preferences, or a record of pages visited)» [15] Таке вікно впливає, коли сайт відправляє запит на погодження юзера зі скануванням персональної інформації та даних. Перший фрейм трансформується у другий (Ф2), коли реципієнт співвідносить слово «cookies» не з комп'ютером, а з Сантою. «Cookies» набуває значення «печиво». В англomовній культурі Санта асоціюється з печивом та молоком, тому Санта на запит «accept cookies» відповідає «Hells yes I do».

Проаналізуємо допис від 28 квітня 2022 року [67]. У пості продемонстрований приклад послідовної взаємодії вербального та візуального аспектів каламбуру (Рис. 3.11.).

Рис. 3.11. This is wine talking

Перша когніція (Ф1) в англomовній культурі має значення «розповісти те, чого людина не розповіла б без келиху вина або алкоголю». Особливість цього каламбуру у тому, що другий фрейм ідентифікується реципієнтом майже одночасно з першим завдяки візуальному аспекту. Вербальний та візуальний фрейми взаємозалежні мають послідовну взаємодію. Ф2 продемонстрований у мемі у вигляді келиху вина, який говорить по телефону особисто. Фраза wine talking сприймається у прямому значенні (Ф2) завдяки графічній грі.

Хоча більшість каламбурів на англомовних сторінках Instagram, на нашу думку, відносяться до вербально-візуальних, ми вважаємо за доцільно продемонструвати суто візуальні каламбури.

У пості від 26 квітня 2020 року в Instagram продемонстрований прийом графічної гри, який пов'язаний з англійською культурою [48].

Рис. 3.12. The knife in the butter

Класичний англійський персонаж король Артур є яскравим представником англійської культури та головним героєм «легенд про короля Артура» (Рис. 3.12.). Тож, у першому фреймі (Ф1) реципієнт сприймає малюнок як класичну історію про короля Артура, який зміг вилучити меч з каменю та, за допомогою цього, став законом королем. Фрейм трансформується з артурівського епосу у щоденну історію «звичайної» людини, яка намагається відрізати охоложене масло. Тож візуальним прийомом каламбуру меч (Ф1) стає ножем (Ф2), а камінь (Ф1) – маслом (Ф2). Епічна ситуація артурівської епохи набуває гумористичного ефекту, коли поміщується у типову для реципієнта ситуацію.

У нашому дослідженні ми хотіли б також проаналізувати візуальні каламбури, пов'язані з українським сьогоденним контекстом. У 2022 році Україна підверглася повномасштабному вторгненню Російської Федерації. Інтернет-спільнота приділяла багато уваги боротьбі на інформаційному рівні.

Перед аналізом візуальних каламбурів в українському контексті ми хочемо зазначити, що мем може мати не тільки гумористичний характер. Особливість мему у тому, що він повинен бути розповсюдженим в інтернет-культурі.

Продемонструємо декілька прикладів візуального каламбуру, які не мають гумористичного характеру.

У дописі від 21 липня 2022 українським автором продемонстрований каламбур (Рис. 3.13.), який описує актуальну проблему українського народу [92]. Вербальний та візуальний аспекти каламбуру побудовані на повній взаємодії: вербальне та візуальне розглядається як одне ціле, а вербальний рівень є частиною малюнку. Перший фрейм (Ф1) eraser у значенні гумка модифікується у Ф2 – eRUser, що набуває іншого контексту. На графічному рівні ми бачимо український прапор у формі гумки, а Російську Федерація зображена червоним кольором, що акцентує увагу на кровавий слід цієї країни. Українська гумка на візуальному рівні стирає країну-агресора. Реципієнт ідентифікує каламбур завдяки повній взаємодії вербального та візуального аспектів.

Рис. 3.13. Eruser by @bright_arts

Проаналізуємо допис від 12 травня 2022 (Рис.3.14.) [93]. Час публікації вводить нас у контекст допису: допис був зроблений автором та опублікований під час боїв за «Азовсталь» (18 березня – 20 травня) [89]. Перший фрейм (Ф1) – пташка – модифікується у другий фрейм (Ф2) – Катерина Поліщук («Пташка»), захисниця та медик «Азовсталі». Контекстуалізуємо деталі допису: Катерина Поліщук, яка була визволена з полону 21 вересня, відома тим, що співала

українські пісні. Одна з пісень продемонстровано у каламбурі на вербальному рівні: «Зродились ми великої години» [62].

ПТАШКА З АЗОВСТАЛІ

Рис. 3.14. Пташка з Азовсталі

Реципієнт англomовної культури може ідентифікувати цей каламбур на суто візуальному рівні з урахуванням контекстуалізації каламбуру, так як в англomовних медіа Катерина Поліщук з'являється під іменем Bird: «Azovstal defendress Kateryna «Ptashka» («bird»), when told she's become a star» [24].

Таким чином, проаналізувавши низку вербально-візуальних та візуальних каламбурів на основі методики фреймового аналізу, ми прийшли висновку, що каламбур є досить складним прийомом в лінгвістиці та може бути сформований не лише за допомогою слів, а й за допомогою візуального, вербального аспектах та їх взаємодії. Ми вважаємо, що аналіз когніцій каламбуру відбувається в залежності від взаємозв'язку візуального та вербального в каламбурі. У ході нашого дослідження встановлено, що існують такі види взаємодії вербального з візуальним:

1. Паралельна взаємодія. Вербальний та візуальний рівні каламбуру можуть розглядатися окремо, а розклад на фрейми відбувається паралельно, але мають однаковий характер.
2. Послідовна взаємодія. Вербальний фрейм витікає з візуального або навпаки. У цьому випадку обидва рівні взаємозалежні.

3. Повна взаємодія. Вербальне та візуальне розглядається як одне ціле. Вербальний рівень є частиною малюнку.

Нами було проаналізовано, що англomовні заголовки містять актуальний характер, пов'язаний з сьогоденними проблемами людства, та можуть мати як гумористичний, так і негумористичний характер. Ми також відмітили, що каламбур відбувається як через схожість слів (мовна гра), так і завдяки графічній схожості об'єктів (графічна гра). Крім цього, інтерпретація стилістичної конвергенції за участю каламбуру у постах вимагає від реципієнта ознайомлення з додатковою інформацією (історичний або літературний підтекст; час публікації) та концентрацію уваги як наслідок взаємодії вербального та візуального рівнів.

3.2. Способи відтворення гумористичних мемів в англomовному просторі

У ході нашого практичного дослідження використання каламбуру в інтернет-мемах на сторінках новинних медіа методом фреймового аналізу ми виокремили та запропонували власну класифікацію графічного каламбуру на основі взаємодії графічного та вербального рівнів каламбуру:

Паралельна взаємодія. Вербальний та візуальний рівні каламбуру можуть розглядатися окремо, а розклад на фрейми відбувається паралельно, але мають однаковий характер.

Послідовна взаємодія. Вербальний фрейм витікає з візуального або навпаки. У цьому випадку обидва рівні взаємозалежні.

Повна взаємодія. Вербальне та візуальне розглядається як одне ціле. Вербальний рівень є частиною малюнку.

Використовуючи запропоновану нами класифікацію візуального каламбуру, а також класифікацію йорданського вченого Й. Бадера, ми маємо на меті проаналізувати гумористичні меми методом фреймового аналізу.

Для практичного аналізу гумористичних когніцій каламбуру об'єктом нашого дослідження ми обрали гумористичні інтернет-меми. Вибір об'єкту нашого дослідження обумовлений актуальністю використання мемів як засобу передачі інформації у сьогоденних умовах глобалізованого світу. Актуальність мемів також пов'язана з сучасними аспектами мисленнєвої діяльності. Такий термін як кліпове мислення у соціально-психологічній науці набуває актуальності як серед дітей, так і серед дорослих, які сприймають світ через яскраві картинки, малюнки, відеокліпи, серіали, фільми. До цього списку ми додаємо і меми, які формують наше сприйняття інформації та обрамляють складну, іноді трагічну, інформацію у гумористичний аспект або привертають увагу яскравістю та нетиповими абсурдними малюнками, часто з додаванням каламбуру, графічної або мовної гри.

Зазначимо, що українська мем-спільнота є репрезентацією швидкого реагування в інфорпросторі. Прикладом може слугувати додаткове щоденне інформування громадян у вигляді мемів на інстаграм сторінках та телеграм-каналах.

Проаналізуємо допис від 20 жовтня 2022 року (Рис. 3.15.). Автором продемонстрована новина від 20 жовтня 2022 року [19].

У заголовку новинного медіа Washington Post опубліковано: «Liz Truss resigns as U.K. prime minister after six weeks in office». Аналізуємо графічну та мовну гру у контексті новини про відставку прем'єра-міністра Великобританії Л. Трасс після 6 тижнів перебування на посаді. Перший фрейм (Ф1) – экс-прем'єр-міністр Великобританії Б. Джонсон, який під час своєї політичної діяльності на посаді прем'єра-міністра Великобританії висловлював підтримку українцям та надавав політичну допомогу нашій країні, відомий своєю фразою «добрий день,

everybody». У поданому мемі Б. Джонсон промовляє схожу фразу «I'll be back, everybody». Візуальний та вербальний рівень мему мають однаковий характер та ідентифікуються за однією схемою: Ф1 на візуальному рівні постає у вигляді малюнку Б. Джонсона.

Рис. 3.15. I'll be back, everybody

Модифікуємо графічний та вербальний рівні, контекстуалізуючи два аспекти: новинний простір та відсилку до фільму «Термінатор». Ф1 – Б. Джонсон промовляє фразу «I'll be back, everybody» – модифікується у Ф2 – Б. Джонсон постає у вигляді Термінатора, відсилаючи нас до новини про відставку Л. Трасс, натякаючи на повернення Б. Джонсона на посаду прем'єра-міністра Великобританії. Графічна та мовна гра мають паралельну взаємодію, так як ідентифікуються реципієнтом на двох рівнях однаково.

У нашому дослідженні ми проаналізували способи відтворення каламбурів. Була досліджена низка каламбурних мемів, відтворених суто вербальним каламбуром, а графічний аспект мему є візуальним доповненням каламбуру.

На інстаграм сторінці @standup.trex (Рис. 3.16.) опубліковано два дописи від 18 вересня 2022 року [81]. Проаналізуємо каламбурні мемі методом фреймового аналізу.

Рис. 3.16. Wow, that was really a mouthful

У першому фреймі (Ф1) «Tongue, Teeth, Saliva, Roof, Soft Palate, Hard Palate, Uvula, Taste Buds, Gums... wow, that was really a mouthful...» слово *mouthful* має значення «a word or phrase that is difficult to pronounce or that has a lot of syllables». Друга когніція ідентифікується реципієнтом після аналізу значення слів у першій частині мему: слова «Tongue, Teeth, Saliva, Roof, Soft Palate, Hard Palate, Uvula, Taste Buds, Gums...» належить до однієї частини тіла – рота. Маємо багат шаровість слова *mouthful*. Ф1 модифікується у Ф2: *mouthful* набуває іншого значення завдяки будові слова, де *mouth* має значення «рот», а суфікс «ful» має значення «full of». Поданий мем ми не можемо назвати графічною грою, так як каламбур використано на суто вербальному рівні, а візуальне обрамлення є доповненням до каламбуру. Спосіб відтворення каламбуру у цьому гумористичному мемі – омонімічний каламбур.

Розглянемо схожий мем (Рис. 3.17.), але з іншим способом утворення каламбуру. У дописі автор використовує каламбур: у поданому мемі під час стендапу Трекс промовляє «Figuring out how to starve a zombie isn't difficult... It's a no-brainer» [89].

Рис. 3.17. It's a no-brainer

Розіб'ємо каламбур на фрейми: Ф1 – no-brainer має значення «something so simple or obvious that you do not need to think much about it». Аналізуючи контекст першої частини Ф1 трансформується у Ф2, відсилаючи нас до інформації про зомбі, а саме: зомбі їдять мізки. Контекстуалізація каламбуру дає змогу реципієнту ідентифікувати другий фрейм: it's (Ф1) модифікується у eats, значення слова no-brainer модифікується з першого фрейму (Ф1) у другий (Ф2) та набуває фактичного значення «той, хто не має мозку». У дописі використовується складний каламбур та два способи утворення каламбуру: гомофонічний каламбур – it's (Ф2 - eats) – та омонімічний – no-brain має двоплановість у значенні [52].

Нами було проаналізовано мем від 19 вересня 2022 року (Рис. 3.18.). У мемі використовуються омофони body builder та bodybuilder, які будують багатоплановість каламбуру [76]. У першому фреймі розглядаємо «bodybuilder» у його звичному значенні – людина, яка займається бодіблдингом.

Рис. 3.18. All pregnant women are body builders

Модифікуємо фрейм у контексті мема: у виразі «All pregnant women are body builders» Ф1 модифікується у Ф2 та набуває іншого значення. У поданому випадку Ф2 ідентифікується таким чином: body builders – це жінки, які будують тіла. У мемі використовується структура жарту: збіг сценаріїв, які суперечать один одному, націлені на початкову дезорієнтацію аудиторії щодо можливого сценарію. Реципієнт спочатку йде одним шляхом інтерпретації (Ф1), поки він не буде здивований іншим (Ф2). Спосіб відтворення – гомофонічний каламбур.

Розглянемо приклад іншого гомофонічного каламбуру з використанням авторського значення слова «delivering» (Рис. 3.19.), яке у другому фреймі набуває значення, яке не може бути ідентифіковане без додаткового контексту. Проаналізуємо каламбур «Doctor: I will be delivering the baby \ Dad: I'd prefer the baby with a liver» [44] методикою фреймового аналізу.

Doctor: I will be delivering the baby

Dad: I'd prefer the baby with a liver

Рис. 3.19. Doctor: I will be delivering the baby

У першому фреймі (Ф1) слово *delivering* за Cambridge Dictionary має значення «допомогти народити дитину». У першому фреймі реципієнт дезорієнтований та не впізнає гумористичний аспект каламбуру. Ф1 модифікується у Ф2 завдяки другій частині мему: «Dad: I'd prefer the baby with a liver», ідентифікуємо другий фрейм – *delivering* має значення «процес вилучення печінки», де префікс «*de*» означає «вилучення», «*liver*» – «печінка», а граматична форма Future Continuous акцентує увагу на процесі. Спосіб відтворення каламбуру – вербальний гомофонічний каламбур з використанням авторського значення слова у другому фреймі.

Була досліджена низка каламбурних мемів, відтворених суто візуальним каламбуром, а також вербально-візуальним каламбуром з послідовною або повною взаємодією вербального та візуального аспектів.

У поданому нижче мемі використовується послідовна взаємодія вербального та візуального аспектів [55].

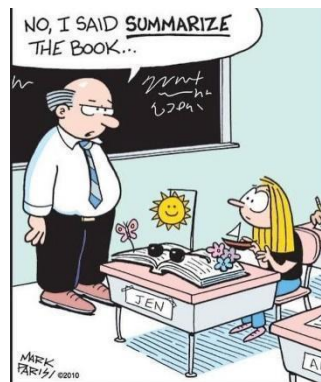

Рис. 3.20. No, I said summarize the book

У дописі проаналізуємо каламбурний жарт методом фреймового аналізу: перший фрейм «*summarize the book*» модифікується у другий фрейм (Ф2) завдяки візуальному аспекту каламбуру. Малюнок дає змогу реципієнту проаналізувати два сценарії каламбурного жарту та ідентифікувати каламбур. Ф1 «*summarize*» трансформується у Ф2 та набуває значення «*summer raise*» (Рис. 3.20.).

Проаналізуємо ще один приклад послідовної взаємодії (Рис. 3.21.). У дописі від 4 лютого 2022 року автором було запропоновано такий каламбур: «Doctor: Have you tried exercising to help depression? \ Me:» [34].

Рис. 3.21. Have you tried exercising to help depression?

Розіб'ємо каламбур на фрейми: Ф1 – вираз «try exercising» використовується у значенні «спробувати займатися спортом, мати фізичне навантаження». Ф1 на вербальному трансформується у Ф2 завдяки рівню візуальному, тому вважаємо, що каламбур має послідовну взаємодію: вербальний аспект залежить від візуального. Ф2 набуває фактичного значення: людина у мемі, яка знаходиться у депресивному стані, «займається спортом» разом зі своїми сльозами.

У своїй роботі хотіли б проаналізувати вербально-візуальний каламбур, де вербальний та візуальний каламбур мають повну взаємодію: вербальний аспект є частиною малюнку та не розглядається й не ідентифікується реципієнтами окремо.

Проаналізуємо мем з інстаграм сторінки @pun_bible від 24 вересня 2022 року [77].

Рис. 3.22. Doritos

У першому фреймі продемонстрований американський бренд ароматизованих чіпсів із тортильї Doritoes, який виготовляється компанією Frito-Lay. Перший фрейм (Ф1) модифікується у другий фрейм (Ф2) на візуальному рівні: продемонстровані «toes» (пальці ніг), які є частиною слова Doritoes (Рис. 3.22.).

У ході нашого дослідження ми також проаналізувати суто візуальний каламбур. Зазначимо, що деякі науковці-лінгвісти, які вивчали графічні каламбури, вважають, що саме такий тип каламбуру можна вважати «справжнім» візуальним каламбуром. У нашій роботі ми виокремили різну взаємодію вербального та візуального рівня, а каламбур, який будується виключно візуальним аспектом, вважаємо за доцільне називати суто візуальним каламбуром.

У дописі від 27 вересня 2022 року (Рис. 3.23.) опублікований суто візуальний каламбур [75].

Рис. 3.23. Washing machine

Методом фреймового аналізу проаналізуємо візуальний каламбур: Ф1 – washing machine у значенні «a machine for washing clothes, sheets, and other things made of cloth» [84] трансформується у Ф2 та сприймається реципієнтом у гумористичному аспекті. Ф2 набуває фактичного значення – «машина, яка миє» стає «машиною, яка миється». Граматична категорія англійської мови дозволяє створити візуальний каламбур, який будується не вербально, а завдяки сенсам.

Таким чином, досліджено, що меми можуть бути ідентифіковані як на вербальному, так і на візуальному рівні. У своїй роботі ми проаналізувати

каламбурні меми, використовуючи класифікацію йорданського науковця Й. Бадера, а також запропонованою нами класифікацією взаємодії вербального та візуального аспектів. Також було проаналізовано, що в англomовній інтернет-спільноті використовуються різні види відтворення гумористичного каламбуру. У розділі 3.2. досліджено, що гумористичний каламбур у формі мему може бути відтвореним вербальним, вербально-візуальним та візуальним способом. Нами було проаналізовано низку мемів, які утворені вербальним способом, де каламбур може бути відтворений гомофонічним або омонімічним способами.

У своїй роботі ми також дослідили, що автори гумористичного мему можуть утворювати нові значення слів, завдяки іншому аналізу будови слову. Гумористичний аспект мему будується завдяки збігу двох або більше сценаріїв. Багат шарові когніції суперечать один одному та націлені на початкову дезорієнтацію аудиторії щодо можливого сценарію. Ефект несподіванки у другому фреймі гумористичного каламбуру у формі мему викликає сміх у реципієнта.

Висновки до розділу 3

На базі теоретичних знань методики фреймового аналізу ми проаналізували багатоплановість каламбурів, що були використані в англomовних медійних заголовках. Проаналізувавши теоретичні аспекти аналізу каламбуру, різні підходи до поняття, класифікації та типологізації каламбуру, ми продемонстрували власне лінгвістичне дослідження. Методикою фреймового аналізу ми проаналізували каламбури у постах на Instagram сторінках та у телеграм-каналах. Більшість проаналізованих постів в Instagram з використанням прийому каламбуру слід віднести до вербально-візуальних. У ході нашого дослідження ми запропонували такі види взаємодії вербального аспекту з візуальним: паралельна взаємодія

(вербальний та візуальний рівні каламбуру можуть розглядатися окремо, а розклад на фрейми відбувається паралельно, але мають однаковий характер), послідовна взаємодія (вербальний фрейм витікає з візуального або навпаки, обидва рівні взаємозалежні), повна взаємодія (вербальне та візуальне розглядається як одне ціле. Вербальний рівень є частиною малюнку).

Нами було проаналізовано низку каламбурних мемів. Виявлено, що каламбурні меми ідентифікуються як на вербальному, так і на візуальному рівнях. Досліджено, що лінгвістичні моделі каламбурів у мемах можуть бути відтворені вербальним (гомофонічним та омонімічним каламбуром), вербально-візуальним та суто візуальним каламбуром, зокрема графічною грою.

Методикою фреймового аналізу було проаналізовано гумористичний аспект каламбуру у мемах: гумористичний аспект мему будується завдяки збігу двох або більше сценаріїв. Багатоплановість каламбуру націлена на початкову дезорієнтацію аудиторії, що викликає ефект несподіванки та, як результат, – сміх реципієнта.

ВИСНОВКИ

Дослідження феномену каламбуру як стилістичного прийому в лінгвістиці дозволило нам уточнити термінологічний апарат дослідження, виявити різні способи класифікації каламбурів, провести аналіз способів передачі каламбурів з урахуванням збереження комічного ефекту, змісту і форми каламбурів і вивчити специфіку передачі цього мовного феномена. У зарубіжних наукових лінгвістичних виданнях термін «каламбур» часто зустрічається в контексті гумору або жарту.

Проаналізувавши різні підходи до понятійно-категоріальний апарату термінів «каламбур», «мовна гра», «графічна гра», ми дійшли висновку, що каламбур – це прийом створення гумористичного ефекту, стилістичний ефект якого заснований на контрасті форми і значень слів або малюнків, що реалізуються в контексті. Мовна гра – оригінальний прийом образотворення, який відтворюються завдяки вербальній грі. Графічна гра – прийом образотворення, який відтворюється завдяки багатошаровості значень на графічному рівні.

Було досліджено, що моделі каламбуру представляють собою конфігурації фреймів, які можуть бути реалізовані в певному контексті. У нашому дослідженні було встановлено, що фрейм і когнітивні моделі слід вважати основними інструментами для проведення когнітивно-семантичного аналізу. Саме завдяки методиці фреймового аналізу ми дослідили багатоплановість каламбурів в гумористичних та негумористичних мемах.

Також було встановлено, що методика фреймінгу може бути використана при аналізі лінгвістичних моделей каламбуру, а також у контексті аналізу когніцій та опозиції сценаріїв при візуальному та вербально-візуальному каламбуру.

У ході практичного аналізу було встановлено, що опозиція сценаріїв відбувається як через схожість слів (мовна гра), так і завдяки графічній схожості

об'єктів (графічна гра). Крім цього, інтерпретація стилістичної конвергенції за участю каламбуру у постах вимагає від реципієнта ознайомлення з додатковою інформацією (історичний або літературний підтекст, час публікації) та концентрацію уваги як наслідок взаємодії вербального та візуального рівнів.

Проаналізувавши лінгвістичні моделі каламбурів в соціальних мережах Instagram та Telegram, ми запропонували власну класифікацію взаємодії візуального та вербального рівнів у прийомі каламбуру: паралельна взаємодія (вербальний та візуальний рівні каламбуру можуть розглядатися окремо, а розклад на фрейми відбувається паралельно, але мають однаковий характер), послідовна взаємодія (вербальний фрейм витікає з візуального або навпаки, обидва рівні взаємозалежні), повна взаємодія (вербальне та візуальне розглядається як одне ціле, вербальний рівень є частиною малюнку).

Нами було виявлено, що каламбурні меми ідентифікуються як на вербальному, так і на візуальному рівнях. Досліджено, що лінгвістичні моделі каламбурів у мемах можуть бути відтворені різними видами каламбуру: вербальним (гомофонічним та омонімічним каламбуром), вербально-візуальним та суто візуальним каламбуром, зокрема графічною грою.

Ми вважаємо, що запропонована класифікація вербально-візуального каламбуру, основана на взаємодії вербального та візуального аспектів, у контексті методики фреймового може застосовуватися у більш широких дослідженнях аналізу рекламних банерів, телевізійних рекламних заголовків, постів у соціальних мережах та інших видів медійних джерел, де візуальний та вербальний рівні можуть бути продемонстровані у нестандартній взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атмосфера. Академічний тлумачний словник. Словник української мови : веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua/s/atmosfera> (дата звернення: 11.10.2022).
2. English Monsters. URL: <https://engmonsters.in.ua/methodology> (дата звернення: 19.08.2022).
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970-1980. 74 с.
4. Al-Shra'sh, M. (2010). Translatability of Pun in Sarcastic Articles from Arabic into English: A Case Study. MA Thesis, Yarmouk University, Irbid, Jordan.
5. Attardo S. & Hempelmann Ch. & Maio S. (2002). Script oppositions and logical mechanisms: Modeling incongruities and their resolutions. *Humor-international Journal of Humor Research - HUMOR*. 15. 3-46. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/249929559_Script_oppositions_and_logical_mechanisms_Modeling_incongruities_and_their_resolutions.
6. Attardo, S., Hempelmann, C. F., & Maio, S. D. (2002). Script oppositions and logical mechanisms: Modeling incongruities and their resolutions. *Humor - International Journal of Humor Research*, 15(1). Retrieved from <https://doi.org/10.1515/humr.2002.004>.
7. Augarde, Tony. *The Oxford guide to word games*, Tony Augarde. Oxford England. New York, Oxford University Press, 2003. Retrieved from https://melrose_library_link_secure.library.link/portal/The-Oxford-guide-to-word-games-Tony/b43m9dmxAS4/.
8. Bad Jokes (2021, December 6). I told my doctor I didn't want a brain surgery... But he changed my mind anyway. Serious question: Why do you guys think I don't get a lot of comments on my posts? *Instagram*. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CXJiNeCItaa/?igshid=MDJmNzVzMjY%3D>.

9. Bad Jokes (2021, November 29). A Jamaican man recently opened a barbershop in my neighborhood. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CW3eQRXI05R/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D>.
10. Bader Y. A Linguistic and Cultural Analysis of Pun Expressions in Journalistic Articles in Jordan (May 2015). *Arab World English Journal (AWEJ) Special Issue on Translation* No.4. Retrieved from <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2843998>.
11. Britt, M. (2015, January 23). Beautiful Words and Wonderful Books. Pinterest. Retrieved from <https://www.pinterest.com/pin/158118636893671510/>.
12. Cabag Y. Pun: Definition and Examples. (n.d.) TCKpublishing.com. Retrieved from <https://www.tckpublishing.com/pun-definition-and-examples/>.
13. Carey E. (2022, November 16). Quarantine island. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CHqWSp7B97R/?igshid=odoub4qrp2z0>.
14. CartoonStock (2022, October 19). Same here. Cartoon by David Borchart. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/Cj58yV-PiPc/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>.
15. Cookie. (2022, November 7). The Merriam-Webster.com Dictionary. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/cookie>.
16. Cotton Again in the Belgorod Region: Russians Traditionally Blame Ukraine. (2022, May 10). News Read Online. Retrieved from <https://newsreadonline.com/cotton-again-in-the-belgorod-region-russians-traditionally-blame-ukraine/>.
17. Cotton again? In the Bryansk region, an explosive device went off in front of a freight train. (2022, July 9). Ukraine Gate. Retrieved from <https://www.ukrgate.com/eng/?p=42152>.
18. Couch potato. (2022, September 25). The Merriam-Webster.com Dictionary. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/couch%20potato>.

19. Cox, J. W. (2022, October 20). Sorry, we can't seem to find the page you're looking for. *Washington Post*. Retrieved from <https://www.washingtonpost.com/world/2022/10/20/uk-liz-truss-resign-prime-minister>.
20. Crapo R. "Pun Strategies Across Joke Schemata: A Corpus-Based Study" (2018). *Theses and Dissertations*. 6739. Retrieved from <https://scholarsarchive.byu.edu/etd/6739>.
21. Delabastita, D., & Henry, J. (1996). Wordplay and Translation. *The Translator*, 2(2), 347–353. <https://doi.org/10.1080/13556509.1996.10798983>.
22. Diachuk, N., Svyrydiuk, T., Kryvoruchko, T., Biliuk, I., & Levchenko, O. (2021). Frame analysis as one of the effective methods of newspaper discourse studying. *Revista Amazonia Investiga*, 10(38), 130–137. Retrieved from <https://doi.org/10.34069/ai/2021.38.02.12>.
23. Dupille N. (2020, December 14) More potatoes. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CIyVTTNJWRz/?igshid=1vizi42dvj77n>.
24. Euromaidan Press on. (2022, May 9). Twitter. Retrieved from <https://twitter.com/EuromaidanPress/status/1524291072733626368>.
25. Everything Bojack Horseman. (n.d.). Tumblr. Retrieved from <https://www.tumblr.com/todd--chavez/157676046007/scott-wolf-is-voiced-by-scott-wolf-but-they-didnt>.
26. Fillmore, C. (1985). Frames and the semantics of understanding. *Quaderni di Semantica*, 6, pp. 222-254.
27. Gan, X. (2015). A study of the humor aspect of English puns: views from the Relevance Theory. *Theory and Practice in Language Studies*, 5(6), pp. 1211-1215.
28. Gazeta.ua. (2022, September 10). Armed Forces created a boiler around Iziium. Retrieved from <https://ground.news/article/armed-forces-created-a-boiler-around-izium-butusov>.

29. Giorgadze M. (2016). Categories of Visual Puns. *European Scientific Journal, ESJ*, 11(10). Retrieved from <http://eujournal.org/index.php/esj/article/viewFile/6855/6581>.
30. Giorgadze M. (2014). Linguistic Features of Pun, Its Typology and Classification // *European Scientific Journal*. Vol.2, 270 – 274 p.
31. Heller, St. (2012). «The Object Poster, the Visual Pun, and 3 Other Ideas That Changed Design». *The Atlantic*. Retrieved from <https://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2012/04/the-object-poster-the-visual-pun-and-3-other-ideas-that-changed-design/255797/>.
32. Hniedkova, O. G., & Karpenko, Z. O. (2021). Peculiarities Of Pun Formation And Translation Of Pun As A Type Of Wordplay. “Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University”, Series: “Philology. Journalism,” 2(1), pp. 254–261. Retrieved from <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-2/44>.
33. In the Rostov region, after the “cotton”, a large-scale fire broke out at the refinery (photo, video). (2022, June 22). *Global Happenings*. Retrieved from <https://globalhappenings.com/top-global-news/211867.html>.
34. Introvert's other planet (2021, February 4). Have you ever tried exercising. *Instagram*. Retrieved from https://www.instagram.com/p/CZi_7H_lyr9/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D.
35. Justine T. Kao, Roger Levy, & Noah D. Goodman. (2013). The Funny Thing About Incongruity: A Computational Model of Humor in Puns. *Cognitive Science*, 35(35). Retrieved from <https://web.stanford.edu/~ngoodman/papers/KaoLevyGoodman.pdf>.
36. Kovalenko, L., & Martynyuk, A. (2021). Verbal, visual, and verbal-visual puns in translation: cognitive multimodal analysis. *Cognition, Communication, Discourse*, (22), pp. 27-41. Retrieved from <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2021-22-02>.
37. Lace into. (n.d.). *TheFreeDictionary.com*. Retrieved from <https://idioms.thefreedictionary.com/lacing+into>.

38. Lace something with something (n.d.). meaning of lace something with something in Longman Dictionary of Contemporary English. LDOCE. Retrieved from <https://www.ldoceonline.com/dictionary/lace-with>.
39. Leech, G.N. (1969). *A Linguistic Guide to English Poetry* (1st ed.). Routledge. Retrieved from <https://doi.org/10.4324/9781315836034>.
40. Liles M. (2022, May 15). Parade. Need a Good Laugh? These 101 Funny Puns Will Get You Giggling All Day. Retrieved from <https://parade.com/1024249/marynliles/funny-puns/>.
41. List of the 100 Funniest Puns as ranked by you. Pun.me. (2022, October 16). Retrieved from <https://pun.me/puns/funny/>.
42. Lundquist, I. (2014). *Cunning Punning and Cultural References*. Retrieved from <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:725130/FULLTEXT01.pdf>.
43. Meme. (2022, November 7). The Merriam-Webster.com Dictionary. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/meme>.
44. Memes For Geeks (2022, April 2). Get it? Delivering a baby. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/Cb3B5-NBILL/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D>.
45. Minsky M., Papert S. (1971). *Artificial Intelligence Progress Report Memo No. 252*. M.I.T. Press, 1st edition. 258 p.
46. Mommy, T. S. (2022, January 12). 145+ One-Liner Jokes As Punny As They Are Funny. Scary Mommy. Retrieved from <https://www.scarymommy.com/one-liner-jokes>.
47. Mouthful. (2022, November 16). Cambridge Dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/mouthful>.
48. Nelson S. (2020, November 26). The knife in the butter. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CIDvZkDgjaW/?igshid=o2l3gfjpf6en>.
49. Nelson, A. (2022, April 26). 105 pun-based jokes that will make you laugh – and cringe. Retrieved from <https://inews.co.uk/light-relief/jokes/best-pun-based-jokes-170096>.

50. New cotton. An explosion occurred in a military unit in the Khabarovsk Territory of the Russian Federation. (2022, May 12). Global Happenings. Retrieved from <https://globalhappenings.com/top-global-news/176372.html>.
51. Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*, London: Prentice Hall. Retrieved from [https://www.scirp.org/\(S\(351jmbntvnsjt1aadkposzje\)\)/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=1818052](https://www.scirp.org/(S(351jmbntvnsjt1aadkposzje))/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=1818052).
52. No-brainer. (2022, November 16). Cambridge Dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/no-brainer>.
53. Ostow D. (2020, December 24). Collect Cartoons. Cartoon by David Ostow. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CJKbcKwjLKG/?igshid=1f4y62cyltlug>.
54. Panic in Russian Belgorod: residents heard cotton, and authorities are digging trenches. (2022, April 6). Global Happenings. Retrieved from <https://globalhappenings.com/top-global-news/145000.html>.
55. Parisi, M. (2022, July 1). Enjoy the weather! Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CfcmkZHuaIw/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D>.
56. Partington, A.S. (2009). A Linguistic Account of Wordplay: The Lexical Grammar of Punning. *Journal of Pragmatics*, 41, 9, 1794-1809. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0378216608002397?via%3Dihub>.
57. Pun (2022). In Cambridge Dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/pun>.
58. Pun (2022). In Macmillan Dictionary Retrieved from https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/pun_1.
59. Pun (2022). In Merriam Webster Dictionary. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/pun>.

60. Rosmalen, L., Luijk, M. P. C. M., & Horst, F. C. P. (2022). Harry Harlow's pit of despair: Depression in monkeys and men. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 58, 204–222. Retrieved from <https://doi.org/10.1002/jhbs.22180>.
61. Ruth, S. (2022, October 21). Тут, кажуть британське прем'єрське місце звільнилося... Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/Cj87wZ7oydN/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>.
62. Shevchuk, A. (2022, May 6). Пташка (АзовСталь) - Зродились ми великої години. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=PBYMvQtdx6s>.
63. Statista. Global social networks ranked by number of users 2022. (2022, July 26). Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/272014/global-social-networks-ranked-by-number-of-users/>.
64. Tarar, A. (2022, April 9). Russians try to bypass Raisins to strengthen military presence in Donbass, but suffer big losses. Hindustan News Hub. Retrieved from <https://hindustannewshub.com/russia-ukraine-news/russians-try-to-bypass-raisins-to-strengthen-military-presence-in-donbass-but-suffer-big-losses-sinegubov/?amp=1>.
65. Telegram channel «Ukrmemes mine problem» - @UkrMemesmineproblemes - TGStat. (n.d.). TGStat.com. Retrieved from <https://uk.tgstat.com/en/channel/@UkrMemesmineproblemes>.
66. Telegram channel «Бро скинув мем» - @bromeeems - TGStat. (n.d.). TGStat.com. Retrieved from <https://uk.tgstat.com/en/channel/@bromeeems>.
67. The New Yorker Cartoons (2022, April 28). Yes, it's only Wednesday, what's your point? A cartoon by @j.a.k._. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/Cc3rSgvhWN-/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>.
68. The New Yorker Cartoons (2022, August 15). A cartoon by P. C. Vey. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/ChStebkBYSH/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>.

69. The New Yorker Cartoons (2022, March 15). Home decor in 2022. A cartoon by @emessodoodles. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CbIoeXGhAAT/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>.
70. The New Yorker Cartoons (2022, November 21). A cartoon by @cartoonamy. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CZ4U6hLM7s5/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>.
71. The New Yorker Cartoons (2022, October 5). A cartoon by Alice Cheng. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CjTl2vVtMmX/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>.
72. The New Yorker Cartoons. A cartoon by @hartley._.lin. #NewYorkerCartoons Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CDUygOvop9c/?igshid=7j9gxzf8f3c9>.
73. The New Yorker Cartoons. A cartoon by Zachary Kanin. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CGZ84i7DK4t/?igshid=1u0obk4ilr2a3>.
74. The sketchy sketcher (2022, August 25). I thinks he's headed for the brow of that hill. Instagram. Retrieved from https://www.instagram.com/p/ChrABUZo_7K/?igshid=MDJmNzVkmjY%3D.
75. The sketchy sketcher (2022, September 27). He really can switch off in the shower. Instagram. Retrieved from https://www.instagram.com/p/Ci_7vlzoqCx/?igshid=MDJmNzVkmjY%3D.
76. The wholly pun bible (2022, September 19). The y and o in «you» are silent. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CisMvzOrIFl/?igshid=MDJmNzVkmjY%3D>.
77. The wholly pun bible (2022, September 24). Tag someone. Doritoes. Instagram. Retrieved from https://www.instagram.com/p/Ci5alD-L4B_/?igshid=MDJmNzVkmjY%3D.
78. Toasters International. (2018, July). The Anatomy of a Joke. Retrieved from <https://www.toastmasters.org/magazine/magazine-issues/2018/july2018/humor>.

79. Trip. (2022, November 16). Cambridge Dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/trip>.
80. Tripping (n.d.). Urban Dictionary. Retrieved from <https://www.urbandictionary.com/define.php?term=define.php>.
81. Tyrannosaurus Rex (2022, September 18). Follow me @standup.trex for daily bad jokes! Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CiqEU6DrKVB/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D>.
82. Vicari, S. (2010). Measuring collective action frames: A linguistic approach to frame analysis. *Poetics*, 38(5), pp. 504–525. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2010.07.002>.
83. Wandering/roving eye. (n.d.). The Merriam-Webster.com Dictionary. Retrieved from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/wandering%20roving%20eye>.
84. Washing machine. (2022, November 16). Cambridge Dictionary. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/washing-machine>.
85. Wikipedia contributors. (2022, April 8). Казан. Retrieved from <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D0%BD>
86. Wikipedia contributors. (2022, November 8). LASIK. Wikipedia. Retrieved from <https://en.wikipedia.org/wiki/LASIK>.
87. Wikipedia contributors. (2022, September 30). Котел (військова справа). Retrieved from [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BB_\(%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BB_(%D0%B2%D1%96%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0)).
88. Wikipedia contributors. (2022, October 9). Pocket (military). Wikipedia. Retrieved from [https://en.wikipedia.org/wiki/Pocket_\(military\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Pocket_(military)).
89. Wikipedia contributors. (n.d.). Бої за Азовсталь https://uk.wikipedia.org/wiki/Бої_за_Азовсталь. Вікіпедія. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D1%97_%D0%B7%D0%B0_%D0%90%D0%B7%D0%BE

%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8Chttps://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%BE%D1%97_%D0%B7%D0%B0_%D0%90%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C.

90. World of ducks (2022, July 8). Double ducker Pic credit @maaaaggiee_ Art. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CfvOHeLvbcY/?igshid=MDJmNzVkMjY%3D>.
91. XYZ Create. (2022, April 1). I Made A Belt Of Watches. . . It Was A Waist Of Time. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=aZUgwjmYMhQ>.
92. Yaroslava (2022, July 21). Є що сказати в трохи іншій стилістиці. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CgSY0iJNw29/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>.
93. Yaroslava (2022, May 12). Standwithukraine. Instagram. Retrieved from <https://www.instagram.com/p/CdeINy2tKsQ/?igshid=YmMyMTA2M2Y%3D>
94. Zhang, C., Seong, G.S., & Muhammad, S.H. (2014). Restructuring a New Approach of Pun Translation Strategy. *Theory and Practice in Language Studies*, 4, pp. 2498-2506. Retrieved from <http://www.academypublication.com/issues/past/tpls/vol04/12/10.pdf>.
95. Zhang, Le. (2018). An Analysis of Puns in The Big Bang Theory Based on Conceptual Blending Theory. *Theory and Practice in Language Studies*. Retrieved from <http://www.academypublication.com/issues2/tpls/vol08/02/05.pdf>.